

med kroppen som referens

en upplevelsestudie av närmiljön
vid tre höga byggnader

Elin Ruth

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2016 Elin Ruth, e-post: anna.elin.ruth@gmail.com
Titel på svenska: Med kroppen som referens - En upplevelsestudie av närmiljön vid tre höga byggnader
Title in English: With the Body in Mind – a Perception Study of the Surrounding Environment around
Three High Buildings
Handledare: Gunilla Lindholm, institutionen för stad och land
Examinator: Per G Berg, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Kerstin Nordin, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Bilder på One Canada Square, London
Upphovsrätt: Elin Ruth
Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman
Originalformat: A3
Nyckelord: höga byggnader, upplevelse, förtätning, stadsmiljö
Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Jag har alltid varit intresserad av människor och dess beteende och har under min studietid insett hur mycket vår miljö runt omkring oss påverkar oss både negativt och positivt. Hur staden är och ser ut påverkar vårt välmående. Jag tycker också att debatterna gällande utveckling av nya områden och förtätning av städerna är spännande att följa. En del i förtätningen som sker idag är att använda sig av högre byggnader, det märks i Asien och USA men börjar mer och mer komma till Europa.

Här om kvällen fick jag tipset att lyssna på radioprogrammet Return to Subtopia från BBC. Programmet handlade om den brittiske arkitekturkritiken Ian Narin och boken Counter-Attack Against Subtopia. Ämnet handlar om hur städer förlorar sin karaktär och känsla på grund av dålig stadsplanering och utveckling. I radioprogrammet diskuterade man att det idag, 50 år efter att boken publicerades, fortfarande är ett aktuellt ämne. Hur städer planeras, bebyggs och förtätas är en viktig fråga då resultatet är oåterkalleligt.

Jag läste en stadsutvecklingskurs för ett år sedan och insåg då fördelen med höga byggnader i planeringsskedet då en byggnad kan inhysa så många människor. Vi diskuterade också nackdelarna med höga byggnader. En tanke som kom till mig då handlade om upplevelsen då jag står bredvid en hög byggnad. Upplever jag något annorlunda vid en hög byggnad än vid en låg byggnad?

Förutom att undersöka svaret på frågan så har det här examensarbetet även varit en möjlighet för mig att utveckla min kunskap om att förmedla ett resultat i blandad form. Resultatet visades i en utställning vilket var en utmaning men även något som drivit fram hela mitt arbete.

Jag vill tacka min handledare Gunilla Lindholm som uppmuntrat mig till att våga vara subjektiv och stå upp för min kunskap. Jag vill även tacka Ylva Dahlman för ifrågasättanden och idéer om utställningen. Tack till Anna och Isabel för att vi hade varandra under examensarbetet och tack Rob för den engelska korrekturläsningen.

Slutligen vill jag tacka min familj, mina föräldrar och mina syskon. Ett speciellt tack till min man Kjell för allt stöd och pepp under examensarbetet och hela utbildningen. Jag vill också ge mina barn Edward och Henry en stor eloge som hängt med på föreläsningar, sena studiekvällar och möten i tid och otid. Förhoppningsvis har mina studier inspirerat även dem.

Elin Ruth
Uppsala 2016

SAMMANFATTNING

Då många städer är inne i en fas med tillväxt och byggande av allt högre byggnader så blir det viktigare att skapa medvetenhet om hur vi upplever miljöerna runt höga byggnader. Jag vill med detta arbete utveckla kunskapen om miljön runt höga hus genom att uppleva, undersöka och analysera. Det som händer i mötet mellan gaturummet och de höga husen. Hur platsen ser ut och hur den upplevs från en människas perspektiv.

Detta examensarbete handlar om upplevelsen av den omgivande miljön kring tre höga byggnader i London, men också hur upplevelserna av dessa platser kan förmedlas vidare. Syftet med arbetet var att undersöka miljön runt höga byggnader samt om byggnadens höjd påverkar själva upplevelsen. Ett mål med arbetet var att beskriva och analysera min upplevelse av en plats och sedan förmedla upplevelsen i form av en utställning. Examensarbetet består därför av två delar, dels en skriftlig rapport och dels en utställning. Genom att använda metoder för att tydliggöra den egna upplevelsen har jag satt samman resultatet av min upplevelse till en utställning.

Själva utställningen har visats vid två tillfällen en gång vid arbetsseminariet och sedan en gång vid examination. Det finns olika sätt att beskriva hur den yttre miljön upplevs i vårt inre, genom att beskriva miljöer och platser kan vi mentalt föreställa oss hur de ser ut och upplevs även då vi inte befinner oss i den. Jag använde mig av bild text och ljud för att förmedla min upplevelse av platserna.

Det finns flera aspekter om upplevelsen kring höga byggnader vilket krävde en tydlig avgränsning. Eftersom arbetet gäller en tät bebyggelse, låg fokus på det publika rummet, gatumiljön och ev. torg och andra platsbildningar. Resultatet av arbetet kommer utgick från min upplevelse av en plats och jag gick inte in på frågan hur man kan göra täta städer mer människovänliga, få in mer ljus osv. Jag konstaterade att byggnaderna fanns där och fokuserade på upplevelsen av det som fanns.

Vid mina besök konstaterade jag att jag vid flertalet tillfällen inte upplevde att byggnaderna var så höga som de faktiskt var när jag rörde mig runt dem. Begav jag mig iväg i området kunde jag däremot på uppleva höjden av byggnaden. Det var då jag, utan att behöva titta upp, kunde se högre än de första våningarna. När jag passerad eller rörde mig längs med byggnaden upplevde jag inte av byggnadens höjd, däremot påverkades jag i vissa fall av gatuvåningens skala. Skalan och variationen i området som helhet bidrog också till upplevelsen av platsen. En storskalig miljö bidrog till en upplevelse av en stor skala i sin helhet och därför också känslan av att husen var höga och stora. Mitt resultat redovisades genom foton och text under utställningen. Jag använde text och bild som komplement till varandra för att förtydliga vissa upplevelser.

SUMMARY

This work consists of two part, an exhibition and a written report.

The main results of the work are shown in an exhibition. The two parts of the work were undertaken in parallel. As the main study was planned in London a pilot study was undertaken in Stockholm early in the process to prepare for the main site visits.

Background

There is an ongoing debate in Sweden about densification and the development of tall buildings. The pro arguments are focused on environmental criteria and the counter arguments are about densification of the city and specifically when densification involves tall buildings. It is a discussion of our time, a time when urbanization is occurring in most countries. Urbanization creates a need for homes, as well as workplaces, while the supply of land in the cities is decreasing. Hence the planning of higher buildings. Tall buildings help to densify the city, which means that we are creating more homes and workplaces in a smaller footprint. However, there are counter-arguments as several characteristics of these buildings affect our street environment.

We need to reflect about what happens at street level when building ever taller buildings. We need to reflect on how the city experienced by people passing through the area. A landscape architect has a duty as a professional to understand and create environments. With the knowledge of how the street level environment is experienced around tall buildings, I, along with architects and urban planners, should cooperate early in the planning process to create high quality environments that contribute positively to a city.

London is Europe's largest city. In London, as in many other large cities there is an ongoing urbanization which creates a demand for growth, more housing and more jobs. To solve this problem tall buildings are increasingly being developed and within the next ten years it is estimated that there will be over 200 high-rise buildings in the city, all over 20 floors. In this thesis, I want to develop knowledge of the surroundings of tall buildings by experiencing and analyzing the environments around three tall buildings in London.

An experience consists of several parts and all of our senses combine to create a complete picture. How people experience their environment is influenced by various factors, partly by biological needs and partly our cultural background. The experience is completely linked to the individual's interpretation, understanding and values, but both architectural theorists and environmental psychologists emphasize that the experience of an environment is linked to the human body. What we see and experience is based on our height, size and eye level. The experience may also be affected if an environment is stimulating or not. We tend to experience, for example, the contrasts more apparent than monotonous environments.

There are different ways to describe how an environment is experienced; common in landscape architecture is the use of Kevin Lynch's notation concepts. Another way is to use descriptive texts; concepts linked to habitats and images.

Purpose and question

This work examines the environment surrounding three tall buildings to see if the building's height affects the experience of place at street level.

My goal with this work is to describe and analyze my experience of a place and then convey the experience in the form of an exhibition.

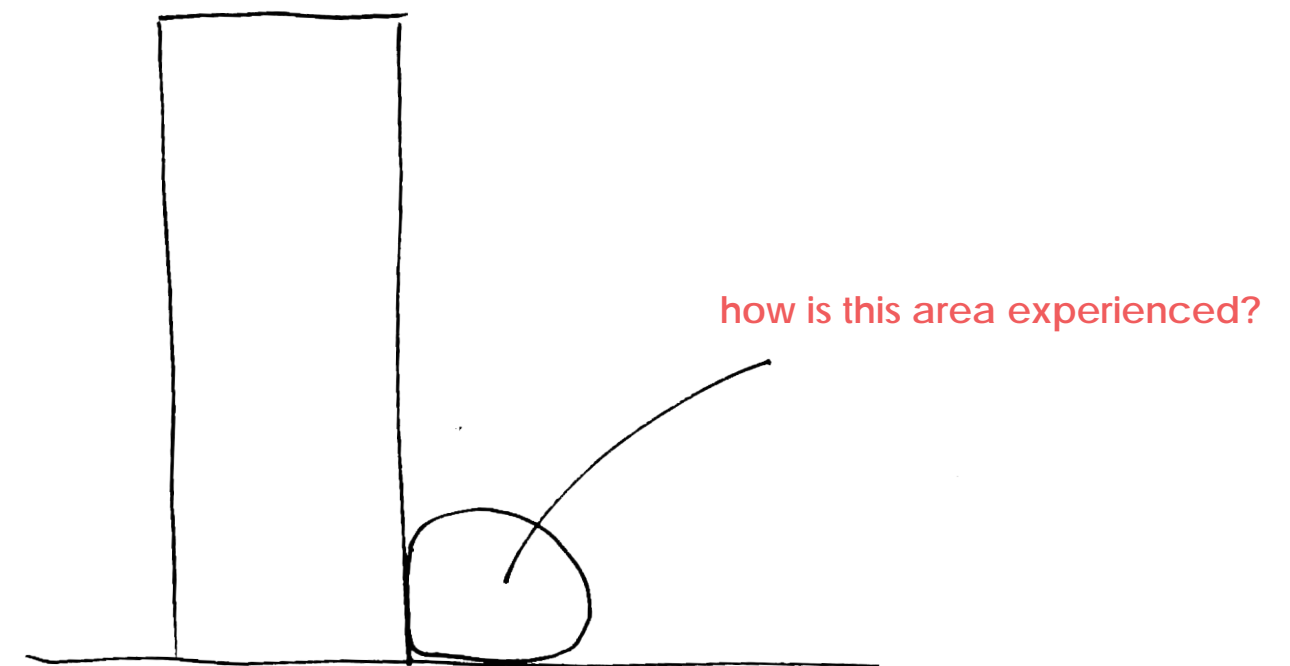
In order to achieve the goals of this essay, I pose the questions:

How do I experience the street level environment around three different high buildings, at eye level and does the building's height affect the actual experience?

And is it possible for me to convey this in a clear manner?

Limitations

The work is geographically limited to a visit to one city. Furthermore I use existing explanations of tall buildings. Since the work consists of a very dense development, the focus is on public space, the street environment and possible squares and secondary formations. The results of the work will be based on my experience of a place. Chronologically, the work is limited to one term.

A schematic picture of the area I chosen to investigate.

SUMMARY

Method

It was through literature that I studied theories about the experiences of places as well as what influences an experience. I realized that I had to analyze my own interpretation of possible sites to understand in what way I would experience the environments.

The site visits were made around three buildings in London and only happened on two occasions (one day visit and an evening visit). A pilot study was conducted at three selected buildings in Stockholm, the purpose being to find out how to conduct an inventory and analyze a site as effectively as possible in only one visit. I discovered that it was easy to overlook places or parts of an environment. Based on the pilot study, I consider it essential to start from a relatively detailed checklist and take notes on maps during visits to capture all parts of the experience.

Prior to the actual case study, with the three site visits, I have studied the area on the map and on satellite image. The purpose is to acquire a certain basic knowledge of the site prior to the visit and to ascertain how I would be able to move around the area. The map data was a useful tool to record inventory and analysis.

Based on the literature and theories of spatial experiences, I created a checklist for spatial analysis. The checklist made the site visit more organized and clear. Each site was visited on two occasions, once by day and once in the evening. The reason for visiting the sites on two different occasions was to see how the time of day impacted the experience of the environment around buildings; examples would be the street life or the amount of people.

Documentation

I documented the site visits in the form of photography, film, sketch and notes. Photography is a method that I've used during my university studies, the benefits of using images is that they are an easy way to explain, indicate a mood, a contrast or environment. A disadvantage of this method is that it rarely stands alone. They are great addition to texts or texts may be required to complement the photographs. I was filming short video sequences in order to more realistically reproduce spatiality.

I used sketches and notes inspired by Kevin Lynch's and Arne Branzell's notation systems. A notation system aims to document how the external environment is experienced in our mind. Some concepts have been developed with inspiration from Jan Gehl.

To summarize my experience I made, based on my notes, a written description. This description was made shortly after the visits, but not at the location.

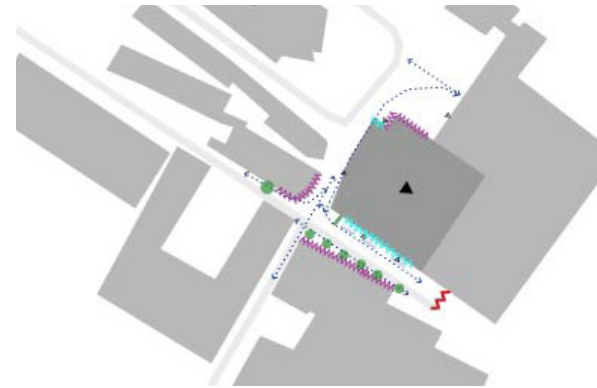
The text and presentation material is a great addition to the photographs and vice versa - it is difficult to get a whole picture on the basis of a single image, but with help of text, each image can be a sequence and a part of a whole.

The exhibition

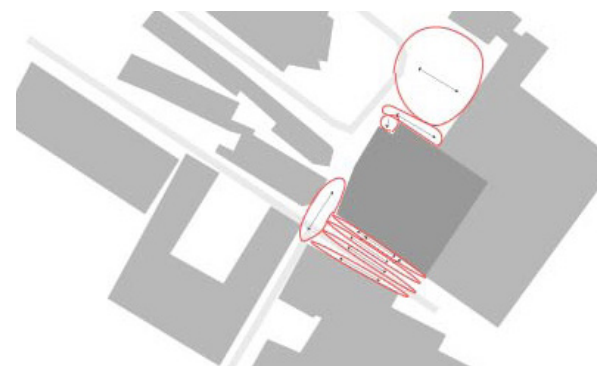
After the site visit I processed the material and the documentation to clarify my experience of the place. My aim with the the documentation was to present my experience of the sites and to convey if the building's height affects the perception of the environment. The exhibition is based on the pictures, but during the course of the exhibition, I noticed that the descriptive text was important and perhaps the most descriptive aspect of the environment.

The first exhibition showed photographs, photographs with notes in order to clarify the experience, film footage and sound. I presented the height of the selected building in relation to 1) the tallest building in the world, 2) the tallest building in Sweden and 3) the tallest building in Uppsala and Ull's house at SLU Ultuna. The purpose of

this was to enable participants to relate to the heights of the buildings in the study. As part of the exhibition, I also had blocks for the visitor to shape the cities based on building heights. This part was not directly linked to the work itself but interactive elements of the exhibition can contribute to an increased interest for the visitor. The exhibition took place on two occasions, once at my workshop and the last time at the examination. I developed the exhibition between the two sessions based on the feedback I received at the workshop. Throughout the process I have reflected on the exhibition results and have developed and adjusted the exhibition accordingly.

Site analysis of the area around The Shard.

A spatial analysis around The Shard.

The large scale of the entrance to One Canada Square is shown in the picture.

The facade of the buildings tend to be perceived as more inviting at night.

SUMMARY

Results

The results show my experience of visits around the three buildings, The Shard, One Canada Square and Pan Peninsula.

The exhibition

My aim of the exhibition was to convey my experience of the environment around tall buildings and see if the building's heights affect the actual experience. The exhibition was attended by teachers, students and others who were passing through the area. In the exhibition I focused on the user experience of the environment around the buildings. I wanted visitors to be attracted to and be inspired by the exhibition.

During the visits, I took many photographs. My purpose was to try to create as broad an overview as possible. Early in the process, I knew I wanted the text to further describe the experience. In the process, the text became more important to explain and clarify the experience. The sound consisted of audio recordings made in London by the various buildings. During my visits to the buildings I filmed as I moved around the buildings. I considered that the film did not contribute so much to the actual exhibition. My goal with the exhibition was to convey my experience, but also attract and inspire visitors as well.

The result was shown as an exhibition.

Notes on pictures were made to clarify the experience.

Discussion

The purpose of my work was to examine the environment around three tall buildings to see if the building's height affects the perception of the environment. The documentation was a way to convey the experience. I have answered the purpose by examining, experiencing and analyzing the site around the three selected buildings in order to create a deeper understanding of how places are perceived and the factors that should be considered when densifying with tall buildings.

On my visit, I noted that I on several occasions did not feel that the buildings were so tall when I moved around them at street level. As I distanced myself from the buildings, I was able to experience the height of the buildings more. It was then that I could see more than the first floors without looking up. Environmental psychologists as well as architectural theorists stress that the body is an important reference for the experience of a place or environment. We experience an environment with all our body and based on the scale of our body relative to the surrounding buildings. This means that we are primarily experiencing the street level of a building when we stand in the building's immediate vicinity. Based on my visits I can conclude that this theory concurs with my empirical data. When I passed or moved along the building I did not feel the height, however, I was affected in some cases by the scale of the ground floor or the scale of the area as whole.

My results are presented through photos and text for the exhibition. I used text and images to complement each other and to clarify certain experiences. The criticism I received from my first exhibition was that many were able to create their own experience and interpretation of my documented experience. Another criticism I received was that some images were not clear enough, but could be clarified if provided more written interpretation of them. I corrected both these criticisms before the second exhibition.

Photographs do not show the full range of dynamics experienced during a visit but can still be descriptive and explanatory, especially combined with text and notes.

With the exhibition I tried to create a holistic experience. I believe that the exhibition itself contributed to the understanding of what I experienced during my thesis. It was a challenge to have an exhibition especially as I did not have any reference to start with. I tried myself to determine which parts belonged to the essay and which parts belonged to the exhibition. Early on I had decided to report the results in the form of an exhibition and worked throughout with that aim. The exhibition required significant work and the main challenge was to try to understand how to convey my results to the exhibition visitors.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

SAMMANFATTNING

SUMMARY

ARBETETS DELAR

LÄSANVISNING TILL DEN SKRIFTLIGA RAPPORTEN

KAPITEL 1 INLEDNING

INLEDNING

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

AVGRÄNSNING

FÖRSTUDIE

MÄNNISKAN OCH UPPLEVELSEN
FÖRTÄTNING OCH HÖGA BYGGNADER
BEGREPPSPRECISERINGAR

KAPITEL 2 METOD

METOD

LITTERATURSTUDIE
PILOTSTUDIE
PLATSBESÖK
UTSTÄLLNING
CHECKLISTA FÖR RUMSANALYS

KAPITEL 3 PLATS & SITUATION

LONDON

THE SHARD - INVENTERING OCH ANALYS

THE SHARD - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

ONE CANADA SQUARE - INVENTERING OCH ANALYS

ONE CANADA SQUARE - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

PAN PENINSULA - INVENTERING OCH ANALYS

PAN PENINSULA - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

CHECKLISTA - EN BEARBETAD VERSION

KAPITEL 4 UTSTÄLLNING

UTSTÄLLNINGSTILLFÄLLE 1

UTSTÄLLNINGSPROCESSEN

KAPITEL 5 DISKUSSION

DISKUSSION

OMGIVNINGEN KRING HÖGA HUS, HUR KAN DEN BESKRIVAS?
HÖJDEN HAR INGEN BETYDELSE
ATT FÖRMEDLA PLATSUPPLEVELSER

METODREFLEKTION OCH SLUTSATSER

VIDARE FRÅGESTÄLLNINGAR

REFERENSER

ARBETETS DELAR

Arbetet består av två delar. En utställning och en skriftlig rapport.

Utställningprocess

Skriftlig rapport

Resultatet av arbetet är en utställning. Den skriftliga rapporten och utställningsarbetet har skett i två parallella processer. Både utställningsarbetet och den skriftliga rapporten påbörjades i samband med förstudien. En pilotstudie gjordes relativt tidigt i arbetet och redan där påbörjades bearbetning av material inför utställningstillfälle 1. Vid platsbesöken påbörjades en analysprocess som pågått genom hela arbetet.

Läsanvisning för den skriftliga rapporten

Del I.

- Kapitel 1. Inledning, syfte och frågeställning samt en förstudie.
- Kapitel 2. Metoder som används under arbetets gång. Analysteorier till platsbesöket, val av stad och byggnader

Del II.

- Kapitel 3. Resultat. Platsbesök, inventering, analys och dokumentation.
- Kapitel 4. Resultatet i form av utställning samt en redovisning av gestaltningsprocessen.

Del III.

- Kapitel 5. En reflektion över hela arbetet samt vidare frågeställningar.

Del 1 och 2 har vävts ihop och utvecklats under arbetets gång.

Arbetet innebar platsbesök vid tre byggnader i en stad, London.

Innan den riktiga fallstudien gjordes en pilotstudie i Stockholm, för att vara medveten om vad jag upplever samt vad jag eventuellt kan missa vid ett besök.

Dokumentationen av min första plats gjorde att jag fann fler ämnen att utforska för att få med alla delar i min bakgrund. Frågor ställda till mig under arbetesgång har också bidragit till ytterligare förtydliganden och informationssök.

kapitel 1 INLEDNING

I detta kapitel presenteras problematiken och bakgrunden som sedan leder fram till arbetets syfte och frågeställning.
I kapitlet redovisas även förstudien.

INLEDNING

Det är kväll och ett mörker har lagt sig över staden. Runtom i rummet ser jag ut, väggarna består av glas och utsikten från byggnaden blir som en tavla. Det är surrealistiskt, men jag känner ingen rädsla av att vara så här högt uppe, snarare uppfyllldhet. Vyn är fantastisk. Det är som att titta ut på en riktig karta, att kunna peka på kluster av högre byggnader som sticker upp i havet av de lägre. Alla lampor som lyser och bilar som åker. Innan jag gick in i byggnaden var jag en del av staden, nu kan jag istället titta ut över den. Staden är där, jag är här. Här uppe. Jag är i London, i Europas största stad, en stad som växer. Byggnaden som jag är i är Europas högsta, men höjden blir bara en siffra. Jag står på den 31:a våningen i en byggnad med 72 våningar. Jag hade sett bygganden på håll, hur den bidrog till Londons nya skyline, då den lös upp som en lampa av glas som sträcker sig till himlen. Höga bygganden på håll kan vara spektakulära, speciellt på kvällen, men är man nära bygganden finns det flera faktorer som kan påverka upplevelsen av byggnaden och platsen. I London liksom i många andra städer pågår en urbanisering och staden förväntas växa med över en miljon invånare till år 2030. Detta skapar ett behov av bostäder och arbetsplatser vilket medför att marken i städerna ökar i värde och byggnaderna i städerna blir allt högre. Börjar höjderna utmanas i staden kan de höga byggnaderna komma att bli än fler.

Det pågår en debatt där det används argument för byggandet av höga hus (Hemming, 2015; Ankersjö, 2014). Det talas om yteffektivitet och för ett miljötänk (Sköld, 2016; Ståhle, 2008). Motargumenten är också flera (Westerlund, 2014; Berglund, 2014; Mattson & Vester, 2015; Hedfors, Berg, Florgård, Granvik, & Bergqvist, 2016). Frågan är högst aktuell och primärt handlar höga hus och förtätning om brist på bostäder och mark. Men vid förtätning av höga hus bör det handla lika mycket om hur platsen upplevs för människan, om de som lever i miljön varje dag, de som passerar området på väg till jobbet eller de bor på gatan bredvid. Det krävs en reflektion över hur vi förtätar våra städer.

Jag vill i detta arbete utveckla kunskapen om miljön runt höga hus genom att uppleva, undersöka, analysera och dokumentera vad jag ser. Det som händer i mötet mellan gaturummet och de höga husen. Hur det ser ut och hur det upplevs från en människas perspektiv. Det finns många delar att undersöka i miljön runt höga byggnader och jag har avgränsat mig till min upplevelse av en miljö som jag besöker för första gången, utan direkt anknytning till platsen.

Som landskapsarkitekt kommer med yrket att man skall förstå och skapa miljöer. Mycket handlar om att skapa harmoni i omgivningen och för det krävs en viss medvetenhet kring hur vi förstår och tolkar det som finns runt oss. För mig i min kommande yrkesroll är det väsentligt med kunskap om upplevelsen av rummet i gatunivå. Med den kunskapen kan jag som landskapsarkitekt i samarbete med stadsplanerare och arkitekter i ett tidigt skede vara med och skapa miljöer som bidrar till en estetisk tilltalande stad, en god bebyggd miljö och en plats som vi trivs att vistas på.

Bilden visar The Shard på kvällen när mörkret fallit på.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Arbetet har för avsikt att utifrån mig själv undersöka den omgivande miljön runt tre höga byggnader för att se om byggnadens höjd påverkar upplevelsen av platsen

Ett mål med arbetet är att beskriva och analysera min upplevelse av en plats och sedan förmedla upplevelsen i form av en utställning.

För att nå syftet med uppsatsen tar jag hjälp av frågan:

Hur upplever jag omgivningen vid tre olika höga byggnader, från ögonhöjd, och påverkar byggandens höjd själva upplevelsen?

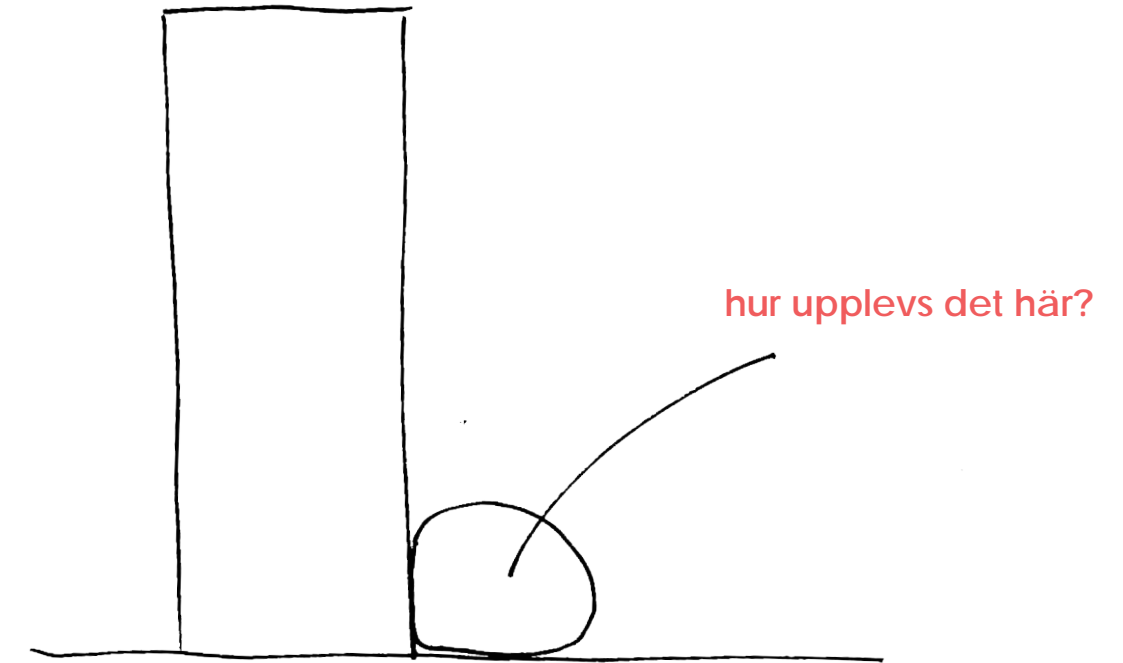
Samt *Kan jag genom dokumentation förmedla detta på ett tydligt sätt?*

AVGRÄNSNING

Arbetet är geografiskt avgränsat till besök i en stad. Likaså sker en typologisering för att avgränsa val av byggnader. Vidare används befintliga benämningar på höga hus. Eftersom arbetet gäller en tät bebyggelse, ligger fokus på det publika rummet, gatumiljön och ev. torg och andra platsbildningar. Resultatet av arbetet kommer utgå från min upplevelse av en plats. Tidsmässigt är arbetet avgränsat till en termin.

Jag kommer inte gå in på frågan hur man, på den stora stadsplaneringsskalan, kan göra täta städer mer människovänliga, få in mer ljus osv. Jag konstaterar att byggnaderna finns där och fokuserar på upplevelsen av det som finns.

En schematisk bild över det område jag valt att undersöka och analysera.

FÖRSTUDIE

I förstudien har jag samlat aspekter på hur människor upplever sin omgivning, jag har utgått från material från miljöpsykologer såväl som arkitekturteoretiker. Upplevelsen är särskilt kopplad till höga byggnader. De olika tankarna har samlats till en "Checklista för rumsanalys" som ligger till grund för platsstudierna. Checklistan redovisas under metodavsnittet. I slutet av detta avsnitt presenteras begreppspreciseringar.

Människan och upplevelsen

Hur människan upplever sin miljö är en komplex fråga och det finns flera teorier om hur miljön upplevs och varför. Två vanliga förklaringsmodeller som används inom miljöpsykologin är den biologiska- och kulturella modellen. Den biologiska modellen baseras på ett tillfredsställande av våra biologiska behov och innefattar element som bidrar till människans överlevnad. Det är dessa behov som kan anses mer allmänmänskliga. Den kulturella modellen baseras på vår kulturella bakgrund, på vår utbildning och den miljö vi är uppväxt i. Den är mer specifik och helt kopplad till våra egna preferenser och värderingar (Hägerhäll, 2005, s. 214).

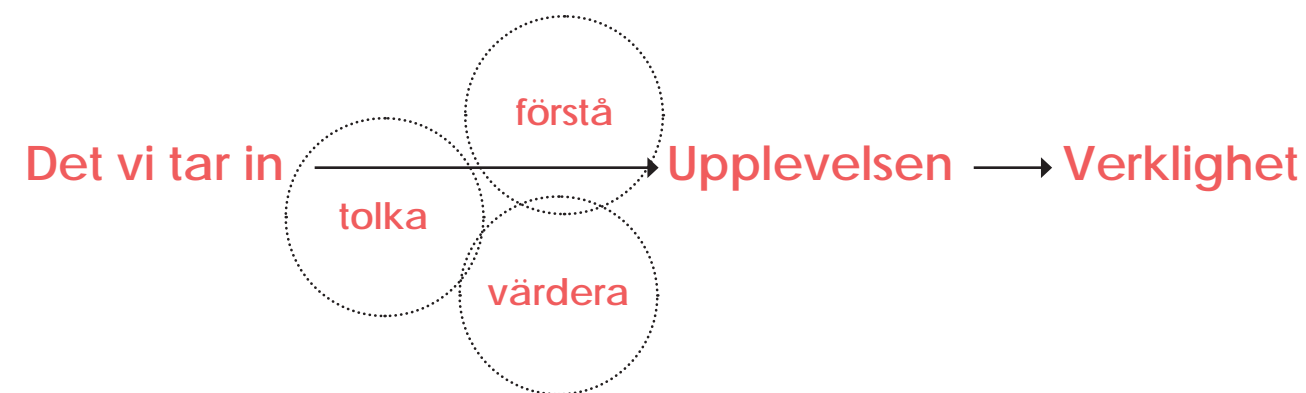
Våra upplevelser är olika

Upplevelsen är ett övergripande begrepp för de varierande tankar som bidrar till att konstruera en verklighet (Tuan, 1977, s. 8). Varje enskild individ tar in och värderar det man ser på olika sätt och ingens verklighet är den andra lik (Tuan, 1974, s. 5). För att förstå en persons tolkning av en plats behöver man förstå den personens bakgrund, det biologiska arvet, uppväxten, utbildningen och arbetet (Tuan, 1977, s. 10). Livsstil och platstillhörighet påverkar också upplevelsen av platsen, (Johansson, 2005, s. 168) liksom våra föreställningar av området (Hägerhäll, 2005, s. 215).

En upplevelse av en plats kan variera beroende på om man är besökare eller boende. Vilket beror på att vi fokuserar på olika saker i miljön, där den boende upplever miljön som mer komplex än besökaren (Tuan Y.-F, 1974, s. 63). Besökaren upplever i huvudsak den estetiska delen av miljön och kan till viss del vara dömande, medan den boende kan koppla ihop platsen med känslan av att vara hemma (Tuan, 1974, s. 64). Känslan och associationen påverkar upplevelsen.

Kroppen som referens

Vad jag ser och upplever utgår från jaget, från min kropp på platsen. Vi strukturerar upp platsen både geografiskt och kosmologiskt med oss själva i centrum (Tuan, 1974, s. 27). Det som finns/sker framför min kropp, eller bakom, ovanför och under och till höger eller till vänster (Tuan, 1977, s. 40). Arkitekten Gordon Cullen betonar

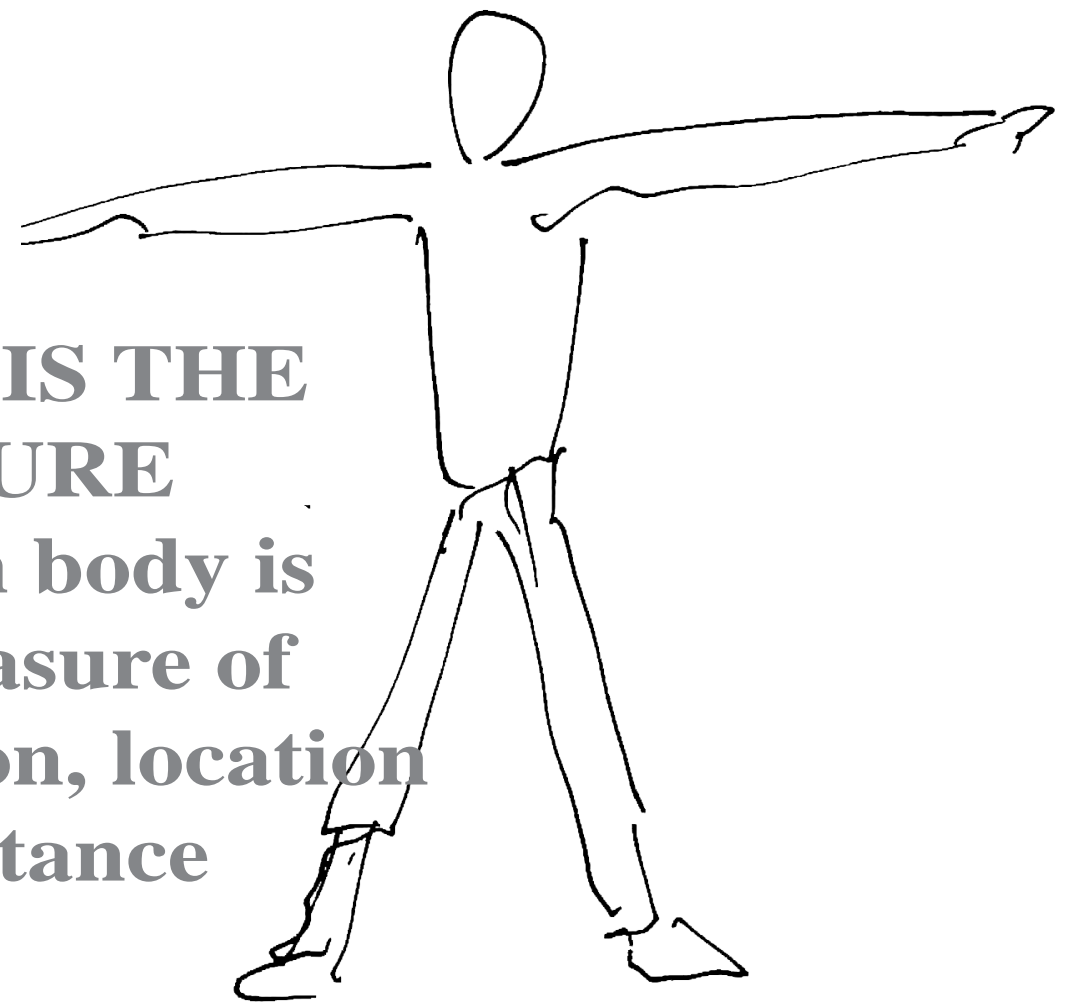
En schematisk bild över att det vi tar in vid ett platsbesök värderas, tolkas och förstås av den enskilda individen. Vilket sedan skapar en upplevelse och med det en konstruerad verklighet.

jaget i förhållande till platsen och rörelsen "nu är jag här, bygganden är där nu går jag dit" (Cullen, 1971, s. 9).

I the Modulor visar arkitekten Le Corbusier hur hus kan byggas av moduler med hjälp av matematiska beräkningar basera på den mänskliga kroppen (Corbusier, 1954, s. 55). Han menar att vi lättare kan uppfatta skönhet om det är i relation till kroppen (Corbusier, 1954, s. 19). Även Tuan utgår från människans proportioner och kropp som referens (Tuan, 1977, s. 34). Skalan och storleken av det vi upplever och ser sätts i proportion till vår kropps storlek (Tuan, 1974, s. 14).

Det vi ser framför oss är helt kopplat till vår längd och höjd upp till ögonen, den arkitektur vi ser bedöms utifrån vad vi ser, från ögonens höjd (Corbusier, 1954, s. 72). Vilket innebär att vi främst upplever byggnadens gatuvåning, den fasad vi ser framför oss när vi står i direkt anslutning till byggnaden. Det är denna del av byggnaden som behöver vara stimulerande och intressant (Gehl, 2010, s. 41). Desto högre en byggnad är ju längre bort från byggnaden måste vi gå för att uppleva den. Enligt Gehl är fasadens utformning och mötet mellan byggnaden och gatan bidragande till att skapa en upplevelse och en medvetenhet av platsen (Gehl, 2010, s. 75).

**"MAN IS THE
MEASURE
Human body is
the measure of
direction, location
and distance**

Tuan (1977). *Space and place: the perspective of experience*. Minneapolis, Minn.: University of Minnesota Press.

Upplevelsen som flera delar

Upplevelsen tas in av alla våra sinnen och bidrar till vår helhetsupplevelse av en plats. Helheten i sin tur är vår upplevelse av hur delarna i en miljö förhåller sig till varandra (Sorte, 2005, s. 231). Inom gestaltningspsykologin hävdade man att alla upplevelser består av helheter och inte kan förklaras som en summa enskilda delar. Ett antal gestaltungs-lagar formades inom gestaltningspsykologin, dessa beskriver hur relationer vid ett jämviktstillstånd bidrar till att skapa helheter; närhetslagen, slutenhetslagen och likhetslagen är några exempel (Küller, 2005, s. 18).

En helhet är uppbyggd av flera delar. Arkitekten Arne Branzell tar med tiden som en fjärde dimension i upplevelsen, han menar att tiden alltid är en dimension i det upplevda rummet (Branzell, 1989, s. 12), de olika dimensionerna blir delar i en upplevd helhet. Le Corbusier sammankopplar även han upplevelsen av arkitektur med tid och menar att upplevelsen består av flera sekvenser, delar, som tillsammans kopplas ihop till en helhet (Corbusier, 1954, s. 72). Cullen beskriver den visuella upplevelsen av en stad som en serie av bilder, en vad han kallar *serial vision* (Cullen, 1971, s. 9).

Stimulerande miljöer

Människan har en tendens att ta hjälp av motsatser för att strukturera det man upplever, det kan vara högt – lågt, jord-himmel eller land – vatten (Tuan, 1974, s. 16). Det är i mötet mellan dessa motsatser som spänningen sker, den plats där människor tenderar att vilja vara (Tuan, 1974, s. 18). Som där de små kvarteren i den medeltida staden öppnar upp sig mot en torgyta.

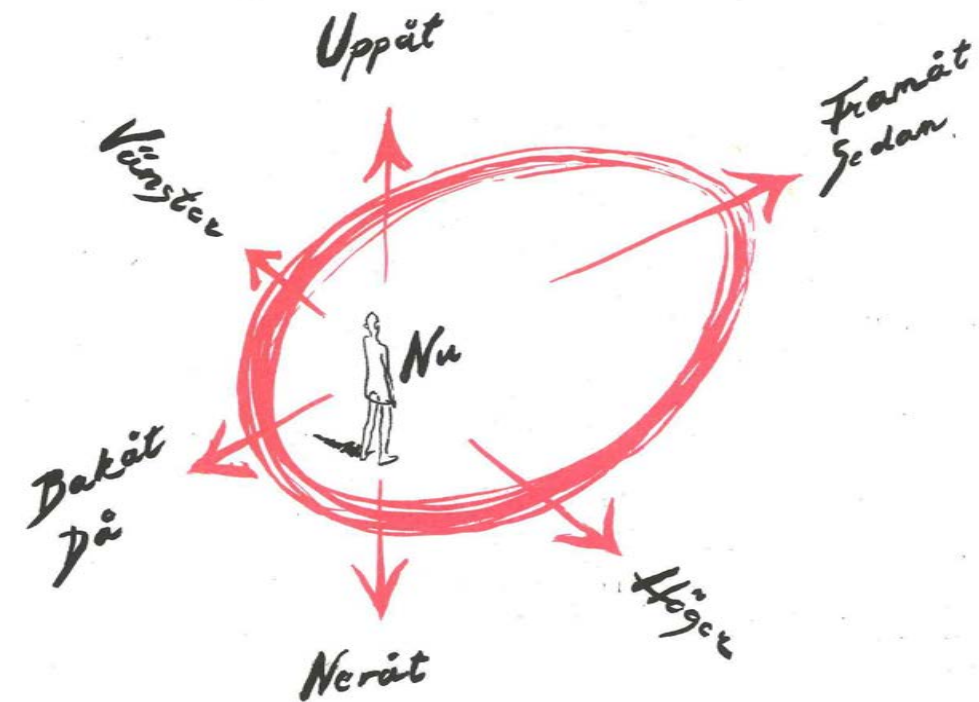
Intresset för arkitektur och miljöer ökar med variation i form, färg och innehåll (Küller, 2005, s. 19), den mänskliga hjärnan reagerar på kontraster och på skillnader. Vid tillfällen då skillnaden är extra tydlig skapas en medvetenhet om det man ser (Cullen, 1971, s. 9). Gehl skriver att en liten skala ger upplevelsen av en varm och intim stad medan en stor skala med höga byggnader och stora ytor blir opersonlig, och formell (Gehl, 2010, s. 53).

Inom miljöpsykologin används begreppet komplexitet om människans upplevelse av omväxling och variation i miljön, det kan påverkas av kontrast, intensiteter och variation. Monotona miljöer och enformighet bidrar till motsatsen (Sorte, 2005, s. 230). Allt som våra sinnen tar in i en miljö påverkas av komplexiteten då det inte endast är den visuella delen som bidrar till upplevelsen. Sorte anser att komplexiteten och helheten bör ses ihop, då ett gott samspel ger förutsättningar för en positiv upplevelse (Sorte, 2005, s. 232). Överdrivs någon del påverkas upplevelsen. En överdriven helhet kan upplevas som enformig medan motsatsen med en överdriven komplexitet kan upplevas som kaotisk och rörig (Sorte, 2005, s. 232). Den upplevda helheten påverkas av de enskilda elementen i miljön och sjunker om något element inte passar in (Sorte, 2005, s. 231), hur mycket upplevelsen påverkas av störande element är beroende på om det störande elementet är permanent eller tillfälligt. Väder, vind och om plats upplevs som otrygg är också faktorer som kan påverka upplevelsen (Cullen, 1971, s. 9).

Att beskriva den yttre miljön

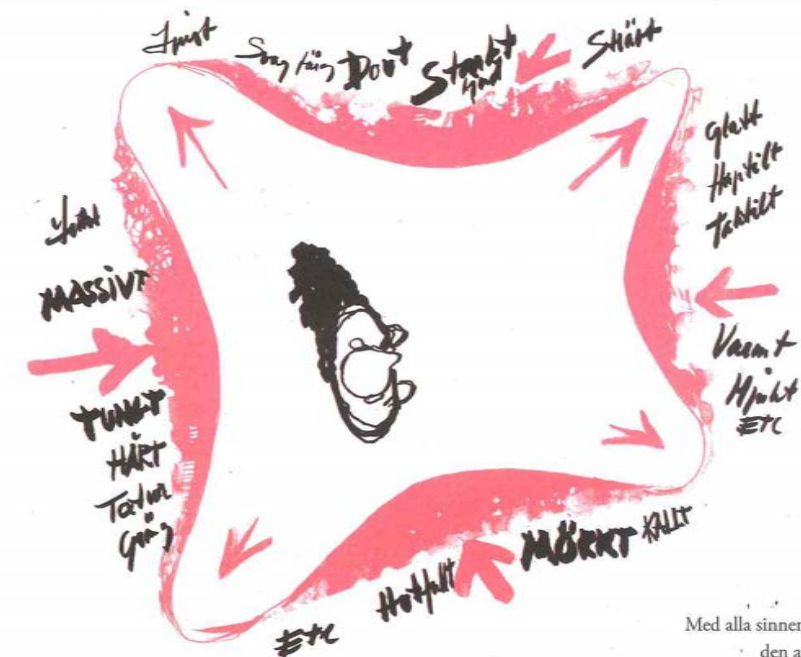
Kevin Lynch arbetade med hur den yttre miljön beskrivs i vårt inre och använde sig av begreppen leder (paths), noder (nodes), kanter (edges), distrikt (district) och landmärken (landmarks) (Torell, 2005, s. 178; Lynch, 1960, ss. 46-48). Lynch arbetade även med den mentala kartan (kognitiva kartan), vilket innebär att vi mentalt kan föreställa oss en miljö även om vi inte befinner oss i den. Men ett kriterium för att kunna föreställa oss en miljö krävs fakta och kunskap av erfarenheter om olika miljöer (Torell, 2005, s. 177).

Inom arkitekturen används begreppen *rummet* och *rumslighet* som beskrivande ord. *Rummet* kan skapas av väggar, byggnader och vegetation. Det är en avgränsad yta där människor kan röra sig (Küller, 2005, s. 20). Hur vi upplever rummet påverkas bland annat av dess storlek, form och komplexitet. Men även av människornas aktivitet i rummet (Küller, 2005, s. 24). Branzell beskriver en tankemodell om hur man upplever ett rum, han

I rummets *alla* dimensioner!

*En upplevelse av rummets alla dimensioner. Bild från Arne Branzell (1989, s.5)
Publicerad med tillstånd av författaren.*

Med alla sinnens hjälp känner
den av din omvärld.
Den ger dig ett samlat intryck
av det upplevda rummets
storlek, innehåll och karaktär.

*Alla sinnen skapar en helhet av det upplevda rummet.
Bild från Arne Branzell (1989, s.7). Publicerad med tillstånd av författaren.*

beskriver det som en bubbla som riktar sig mot rummets alla dimensioner och att bubblan i sin tur med alla sinnen känner av omvärlden och samlar ihop detta till en ett samlat intryck av det upplevda rummets, storlek innehåll och karaktär (Branzell, 1989, s. 5-7). Han utvecklar också Lynchs notationssystem och lägger till begrepp som delare (ett element som delar av rumsligheten, exempel kan vara en bänk, pelare eller planteringskärl) (Branzell, 1989, s. 47).

Gordon Cullen visar i boken The Concise Townscape exempel på hur kontrasterna i en stad bidrar till upplevelsen av den fysiska miljön i staden. Exemplena redovisas i form av bild som tydliggör vad man ser. Han betonar att variation och kontraster bidrar till en spännande stadsmiljö (Cullen, 1971, ss. 11-193).

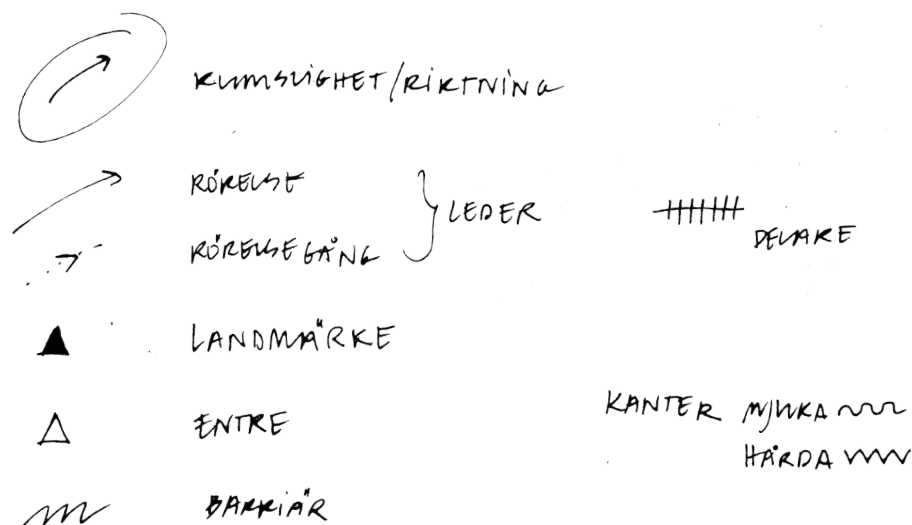
Richard Küller utvecklade verktyget semantisk miljöbeskrivning (SMB) i början av 1970- talet. Det är ett test som används för att undersöka hur en person eller grupp upplever den miljö/omgivning där testpersonerna befinner sig i (Küller, 1975, s. 5). SMB är ett hjälpmedel för att på ett systematiskt sätt beskriva sin omgivning. (Küller, 1975, s. 7). Med hjälp av en riktig miljö, bilder, filmer eller modeller av miljöer kan man enligt Küller mäta testpersonens känslomässiga reaktioner. Utifrån 200 beskrivande ord har han, genom åtskilliga tester, kunnat minska ned orden till 36 stycken placerade under åtta faktorer: trivsamt, social status, rumslighet, originalitet, komplexitet, affektion, helhetsgrad och kraftfullhet (Küller, 1975, ss. 6, 10-14). Ord som på ett tydligt sätt beskriver den yttre miljön.

Förtätning och höga byggnader

Ända från 1950-talet har det pågått en urbanisering som skapat ett behov av bostäder och redan på 60-talet konstaterade Cullen att en hög tillväxt, vilket skapat ett behov av bostäder och arbetsplatser, kräver en bra kommunikation mellan planen och stadsplanerare. Han ansåg att en för snabb utveckling kan bidra till en mindre genomarbetad miljö för de boende (Cullen, 1971, s. 13). Idag är vi i samma situation, det råder en stor brist på bostäder i de flesta stora städer och en förtätning sker i högt tempo med höga byggnader.

Definitioner för höga byggnader

Det finns ingen allmängiltig definition om vad som är en hög byggnad. Men en definition för höga hus är från Council on Tall Buildings and Urban Habitat (CTBUH), en internationell organisation som fokuserar på höga hus och hållbar urban design. CTBUH presenterar tre huvudkategorier för vad som kan anses vara en hög byggnad.

Notationer används vid platsbesök för att dokumentera de upplevda elementen och rumsligheterna på kartan.

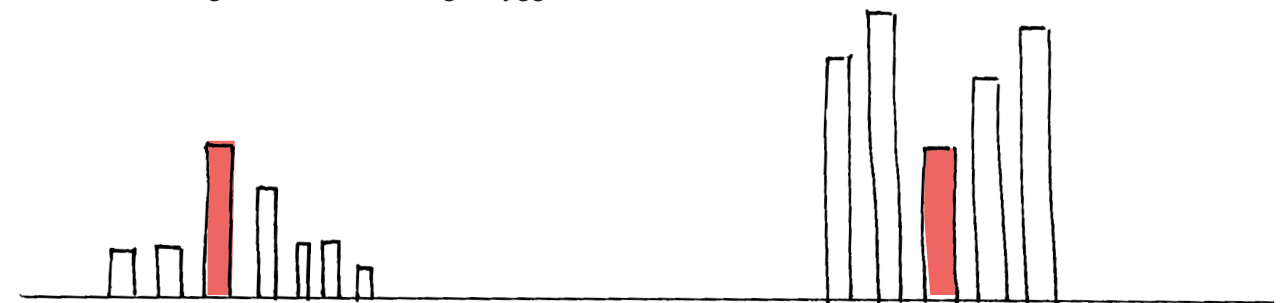
1, Högt relaterat till kontexten 2, Byggnadens proportioner och 3, Att den speciella teknologin för höga hus används.

I listor över höga byggnader anges dock ofta höjden i meter samt antal våningsplan. Ett mätvärde för höga byggnader är att det är över 50 meter eller har 14 våningar eller mer. Superhög byggnader är över 300 meter och megahöga är över 600 meter (CTBUH). Låga hus är runt 4 våningar.

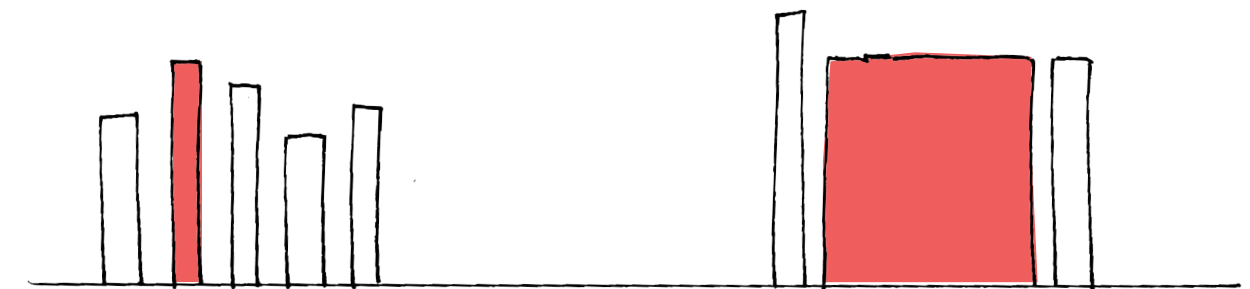
Höga byggnader och upplevelsen

Höga byggnader kan påverka upplevelsen av den kontakt som finns mellan byggnaden och gatan (Gehl, 2010, s. 41). Från våning ett och två i en byggnad har vi en nära kontakt med gatulivet och det blir då lättare en del i vad som sker utanför, från våning tre till fem kan vi betrakta det som sker på gatan utanför och likaså kan den i gatunivå upptäcka den som står på balkongen fem våningar upp. Vid högre våningsplan är man enligt Gehl inte längre delaktig i livet utanför (Gehl, 2010, s. 42). Kontakten från gatan följer samma mönster. Kontakten med byggnaden mer anonym ovanför tredje våningen. Bor man högre än 3 våningar upp så är barriären större att ta sig ut. Bor man däremot i kontakt med gatan så är det psykologiskt lättare att välja att gå utanför dörren (Gehl, 2010 s.42). Detta betyder att även om höga hus innebär en högre densitet och mer människor, så behöver inte det betyda att det är fler människor som bidrar till gatulivet förutom att gå in och ut ur sin port.

Arkitekturkritiken Jane Jacobs skrev på 60-talet att boende och de som arbetar i omgivningen blir en del av gatumiljön vid områden med lägre bebyggelse och därmed har en direktare koppling till gatan (Jacobs, 2000 [1962], s. 48). Man hjälper varandra vid behov och har en intimare hållning till det som sker på gatan utanför. Ett beteende som enligt Gehl avtar vid högre byggnader.

Definition 1: Hög byggnad i förhållande till kontexten.

Definition 2: Byggnadens proportioner.

Begreppspreciseringar

Här presenteras ett antal begrepp som används i uppsatsen. Begreppen har tagit fram vid platsbesöken men har inspirerats av teoretikerna.

Kontrast

Kontraster kan hjälpa till att förtydliga vad man ser och upplevelsen av en miljö eller byggnad. Kontraster i upplevelsen kan återfinnas i färger, som svart och vitt, i textur och i mönster. Kontraster kan även skapas av olika skalor vilket kan skapa dramatik. Juxtapositions, är mötet mellan två motsatta karaktärer, ett exempel är där landsbygd möter stad (Cullen, 1971 ss. 60,79).

Hårda/ mjuka möten och aktiva/slutna fasader.

Det är i bottenvåningen som byggnaden och gatan möts. Det är här som en aktivitet och rörelse kan ske mellan byggnaden och gatan. Mjuka möten mot gatan kan sammankopplas med aktiva fasader, exempel på dessa typer av fasader är platser som kan ge möjlighet till att gå in och ut, att interagera med fasaden, att titta in i byggnaden, att sitta bredvid eller på den eller att ge möjlighet till samtal (Gehl, 2010, s. 75). Slutna och hårda möten är motsatsen, monotona, stängda fasader eller byggnader med passiva fasader.

Mötet

Mötet är ett begrepp som är kopplat till byggnadens möte med marken och gatunivån och det rum som skapas i mötet. Examensarbetet innebär tre platsbesök, vid varje platsbesök undersöker och analyserar jag platsen där byggnaden möter gatan, vad som sker där och hur det påverkar upplevelsen.

Exempel på kontraster. Den låga tegelbyggnaden möter den stora glasbyggnaden. Kontrast i både material, storlek och arkitektur

Exempel på en sluten fasad. Mötet mot gatan är helt stängd och kan inte bidra till en aktivitet i gatunivå.

Exempel på en öppen fasad. Butiken växer ut på gatan och bidrar med stimulans, variation och aktivitet.

kapitel 2 **METOD**

I metoddelen redovisas vägen till resultatet. Hur arbetsgången varit och metoderna som används i arbetet.

METOD

Jag har använt mig av både teoretiska ställningstagande (från både miljöpsykologi och arkitekturteori) och beprövad erfarenhet i detta arbete. Dessa delar använde jag tillsammans med mina upplevelser på en plats och mina egna erfarenhet av design. Genom att bearbeta mina intryck till en utställning tydliggjorde jag mina upplevelser, i bild och text. Därmed har jag skapat möjlighet till reflektion över hur mina sinnesupplevelser förhåller sig till hur jag uttrycker dem samt till de kommentarer jag mottagit från andra jag fått vid utställningen.

Litteraturstudie

Syftet med litteraturstudien var att öka förståelsen för bakgrunden till användandet av höga hus, hur synen på höga hus är och om det finns några tankar kring gatulivet runt husen. Syftet med litteraturstudien var också att finna underlag för analys av min upplevelse av platsen. Litteraturen har sökts via SLU:s bibliotek, via databaserna Epsilon och Libris. Den litteratur jag sökt har haft anknytning till ämnesområdena höga hus, förtätning, samt upplevelse. Men jag har även sökt material kopplat till miljöpsykologi. Det är tvärvetenskapliga sökningar som inte bara handlar om landskapsarkitektur. Vidare har information sökts på internet, via Google med samma sökord. Sökorden har översatts till engelska och har även skett med olika böjningsformer.

Litteratur som jag arbetat med har hört samman med analysmetoder inom landskapsarkitektur och viss litteratur om höga hus. Jag har också sökt efter liknande arbeten inom ämnet på SLU:s databas Epsilon samt på webbsidan Uppsatser.se. Jag hittade ingen uppsats om upplevelsen vid höga byggnader men en uppsats om upplevelsen av stadens mellanrum, *Stadens mellanrum: fenomenet, upplevelsen och påverkan på människan* (Isralesson, 2011), som anknyter till ämnet.

Boken Att skriva en bra uppsats (Rienecker & Stray Jörgensen, 2002) har används genom hela arbetet för att för mig själv förtydliga de delar jag arbetat med. Boken Någon om bubblan av Arne Branzell (2007) har varit en inspiration.

Genom internetsökningar fann jag fakta om höga byggnader samt information om London och de platser jag valt att besöka.

Pilotstudie

En pilotstudie genomfördes vid tre valda byggnader i Stockholm. Detta var för att prova att inventera och analysera en plats så effektivt som möjligt under endast ett besök. Jag upptäckte vid dessa besök att det var lätt att bortse platser eller delar runt byggnaden. Det var lätt att utgå från ett håll eller en sida och sedan stanna där. Jag hade vid dessa besök inte bearbetat en klar insamlingsmetod. När jag vid hemkomst bearbetade materialet jag samlat in kunde jag upptäcka att jag missat delar. Jag bedömde det som väsentligt att utgå från en relativt detaljerad checklista samt att anteckna på kartmaterial vid besöken för att på sås ätt få med alla delar av upplevelsen.

Platsbesök

Varje plats besöktes vid två tillfällen, en gång på dagen och en gång på kvällen. Besöken utfördes den 15 oktober, vid tiderna 12.00 och 21.00 (The Shard), 15.00 och 19.00 (One Canada Square) samt 16.00 och 19.45 (Pan Peninsula). Anledningen till att besöka platserna vid två olika tillfällen var att se hur tiden på dagen påverkade upplevelsen av miljön runt byggnaderna, ett exempel kan vara gatulivet eller mängden människor.

Inför den faktiska fallstudien med de tre platsbesöken har jag studerat området på karta och på satellitbild, detta för att redan innan besöket få en viss vetskap om platsen, var byggnaden låg och hur jag skulle kunna röra mig i området. I vissa fall fanns det tydliga kartor på området och i andra fall var det en brist. Då det fanns information hade jag med mig kartor till platsen för att anteckna på kartan. Kartunderlaget var bra till att anteckna inventering och analys.

Inventering och analys

Inför besöket sammanställde jag inventeringsfrågor för att beskriva platsen, dels för att inte glömma några aspekter av upplevelsen, dels för att medvetengöra det jag såg och upplevde.

Utifrån de analysteorier som jag presenterat i bakgrunden har jag tagit med mig ytterligare frågor att svara på vid platsbesöken.

Dokumentation

Jag dokumenterade platsbesöken i form av foto, film, skiss och anteckningar. Jag har utgått från mig själv och arbetat med introspektion, det är en metod som handlar om att utgå från sina egna erfarenheter, författaren skall vara subjektiv och analysen utgår från den egna förmågan till att göra tolkningar (Frostling-Henningsson, 2003, s 168). Vilket innebär att jag själv som författare ska genomlys i bild och text (Frostling-Henningsson, 2003, s 169).

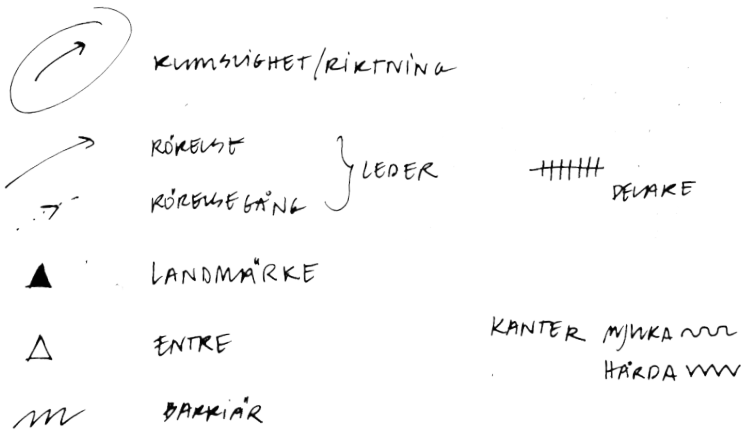
Foto och film

Fotografering är en metod som jag tidigare använt mig av under utbildningen, fördelarna med att använda bilder är att de på ett enkelt sätt visar på tillexempel en stämning, en kontrast eller en miljö. En nackdel med metoden är att den sällan står för sig själv. De är bra komplement till texter eller tvärtom texter kan krävas för att komplettera fotografierna. Jag filmade korta filmsekvenser för att mer realistiskt återge en rumslighet. Rörligheten i en film kan öka verklighetsuppfattningen och förståelsen för platsen (Johansson, 2005, s. 198).

Kartor, skisser och anteckningar

Skisser och anteckningar har inspirerats av Lynchs (Lynch, 1960) och Branzells notationssystem. Notationssystemet har för avsikt att dokumentera hur den yttre miljön beskrivs i vårt inre. (Lynch, 1960, ss. 46-48). Lynch analysteorier har varit en del av hela min landskapsarkitektsutbildning och är ett tydligt sätt att dokumentera miljön. Arne Branzells teorier om rumslighet och det upplevda rummet var ny litteratur för mig, jag använde mig av Branzells sätt att notera rumslighet i form av en bubbla då det på ett tydligt sätt återger rummet på plan. Vissa begrepp har utvecklats med inspiration från Gehl (Gehl, 2010, s. 75). Jag ansåg att Gehls begrepp soft edge är ett bra begrepp att använda för att beskriva fasaden mot gatan vilket gjorde att jag lade till det som en notation och använde även motsatsen hard edge.

Jag skissade på kartmaterial vid mina besök. Då det genom att utgå från en karta kan hjälpa till att förstå platsen i sitt sammanhang (Johansson, 2005, s. 195), en karta eller plan över platsen kan visa den valda byggnadens storlek och form samt hur byggnaden möter omgivningen.

Notationer användes vid platsbesöken som ett komplement till checklistan.

En sammanfattande beskrivning

För att sammanfatta hur jag rört mig och upplevt platsen gjorde jag utifrån mina anteckningar en skriftlig beskrivning. Denna beskrivning gjordes i anslutning till besöken men inte på platsen. En skriftlig beskrivning av en plats kan ge en tydlig och detaljerad bild av platsen och miljön, samtidigt som författarens person får skina igenom (Tuan, 1974, s. 49). Som presentationsmaterial är beskrivningen ett bra komplement till fotografierna och tvärtom – det är svårt att få en helhet utifrån enstaka bilder på en plats, men med hjälp av text kan varje bild bli en sekvens och en del av en helhet.

Efter platsbesöken sammanställdes materialet för att ta ut de delar som kan bidra till en helhet i presentation av upplevelsen.

Utställning

Efter platsbesöken sammanställde jag den insamlade dokumentationen. Jag började gå igenom alla bilder för att gallra ut de mest illustrerande bilderna. Jag gick igenom min skriftliga beskrivning och försökte förtydliga texten med hjälp av bilderna. Detta för att med bild betona upplevelsen. Jag har till presentationen av materialet bearbetat dokumentationen på olika sätt för att förtydliga min upplevelse av platsen. Mitt försök med dokumentationen var att presentera min upplevelse av platserna och att förmedla om byggnadens höjd påverkar upplevelsen av omgivningen.

Min utställning blev en typ av miljösimulering. När ett verkligt besök på en plats inte är funktionell eller praktisk används det inom vetenskapen miljösimuleringar (Johansson, 2005, s. 193). Miljösimuleringar har två användningsområden, dels som presentationsmetod och dels som ett analysinstrument, för att undersöka eller att förklara miljön (Johansson, 2005, s. 193). Även inom tekniken semantisk miljöbeskrivning (Küller, 1975) används bild och filmer, om ett verkligt besök inte är möjligt, till att undersöka hur testpersonerna reagerar på sin omgivning. Enligt Küller kan bilder, film och ljud ge en god och tillförlitlig bild av det riktiga landskapet (Küller, 1975, s. 9). Jag baserade min utställning på bilderna men vid arbetet av utställningen märkte jag att den beskrivande texten blev viktig och mest beskrivande i sammanhanget. Bilderna kunde inte helt stå för sig själva.

På utställningen visade jag fotografier, fotografier med anteckningar på för att förtydliga upplevelsen, filmsekvenser och ljud. Jag presenterade de valda byggnadernas höjder i förhållande till den högsta byggnaden i världen, i Sverige, i Uppsala samt Ulls hus på SLU Ultuna, detta för att få en relation till höjderna. Som en del av utställningen hade jag också med klossar för besökaren att forma städer utifrån hushöjder. Denna del har ingen direkt koppling till själva arbetet men interaktiva moment i en utställning kan bidra till ett ökat intresse för besökaren.

Utställningen skedde vid två tillfällen, en gång vid mitt arbetsseminarium och den sista gången vid examinationstillfället. Jag utvecklade utställningen mellan de båda tillfällena utifrån den feedback jag fick på arbetsseminariet. Utställningen var i foajén i Ulls hus vid entrén mot Ulls väg. Inför utställningstillfället hade jag ett möte med Ylva Dahlman, universitetslektor samt Michel Kvick och Jonathan Sohl, grafiska formgivare på SLU för att få input och feedback på mina utställningsidéer.

En reflektion över arbetet har skett under hela processen. En reflektion över utställningen och utställningsmaterialet skedde efter arbetsseminariet och utställningstillfälle ett. I slutskedet skedde en reflektion över hela arbetet, metoder, processen samt resultatet.

Checklista för rumsanalys, utifrån de studerade teorierna.

Checklistan utgjorde en lista som jag arbetade med vid alla platsbesök. Dessa delar låg till grund för min analys men också för den beskrivande texten. Jag gick uppifrån och ned och antecknade på karta samt i block. De olika punkterna delade jag in i undergrupperna: platsen och användandet, rumsligheten och att beskriva platsen. Lynch, Cullen och Gehls punkter identifierade platsen och miljön. Branzell rumsligheten och Küllers begrepp bidrog till att beskriva platsen. Lynchs och Branzells punkter var lättare att anteckna på karta medan de resterande punkterna antecknades i form av stödord.

Platsen och användandet:

(Lynch)

Stråk och rörelse

Områden

Knutpunkter

Är huset ett landmärke

Landmärken i området

(Cullen)

Byggnadens skala i förhållande till kontexten

Kontraster

Variation

(Gehl)

Gatuvåningens funktion och form

Kontakt mellan byggnad och gata

Sol- och vindförhållanden

Rumsligheten:

(Branzell)

Rumslighet - Slutet, öppet, avgränsat, luftigt

Riktning i rummet

Mellanrummet från omgivande byggnader

Delare

Att beskriva platsen:

(Küller)

Helhetsgrad - Funktionell, stilren, konsekvent, helhetsbetonad

Komplexitet - Brokig, dämpad, livlig, sammansatt

Originalitet - Egendomlig, vanlig, överraskande, speciell

Trivsamt - Ful, stimulerande, trygg, tråkig, idyllisk, bra, trivsamt, brutalt

Social status - Dyrbar, välvårdad, enkel, påkostad

Affektion - Modern, tidlös, ålderdomlig, ny

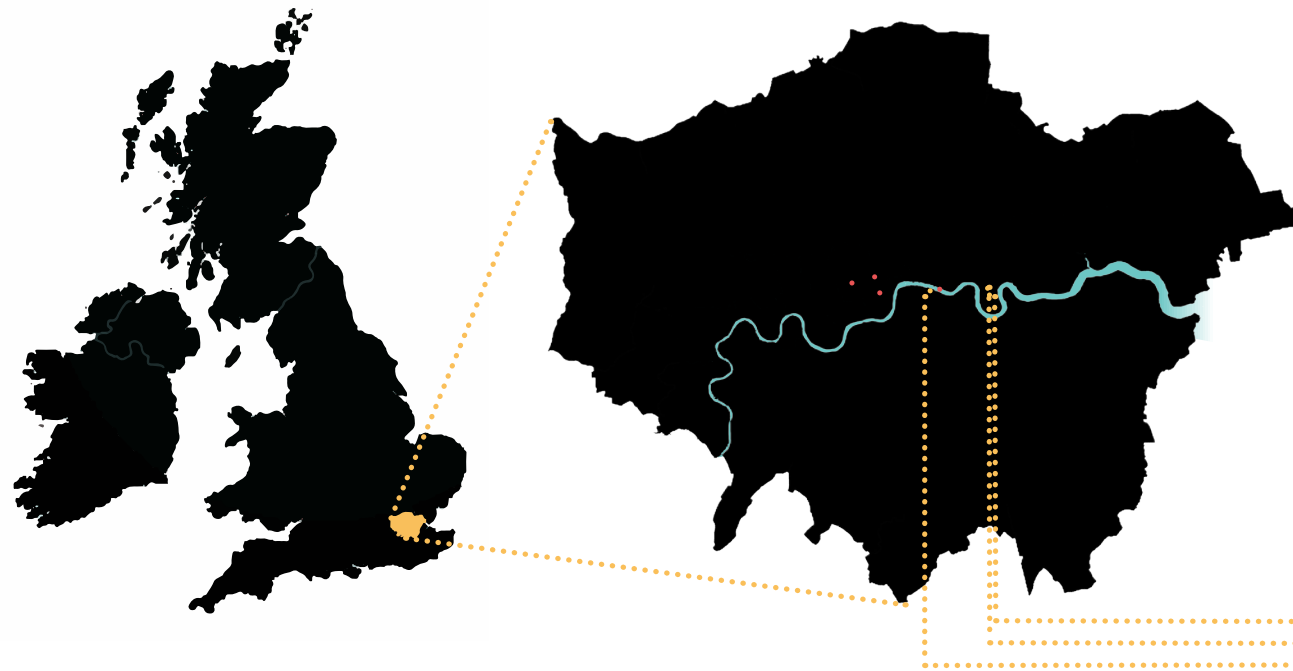
Kraftfullhet - Maskulin, ömtålig, kraftfull, feminin

kapitel 3 PLATS & SITUATION

I detta kapitel presenteras resultatet från platsbesöket. Kapitlet börjar med en introduktion till staden, och fortsätter sedan med inventering, analys och en sammanfattande beskrivning för varje vald byggnad.

LONDON

De gula punkterna på Londonkartan visar de tre valda byggnadernas placering i staden. De tre röda punkterna i kluster visar centrala London (Hyde Park, Piccadilly Circus, Big Ben) och den enstaka röda pricken är Tower Bridge.

När flyget närmar sig London skymtar jag delar av staden. De höga byggnaderna som sticker upp, London Bridge, Themsen och den stora massan av låga hus som breder ut staden.

Jag har varit i London vid åtskilliga tillfällen tidigare. Jag vet vad jag gillar med staden men jag vet också om det jag tycker mindre om. Jag har minnen, tidigare upplevelse och erfarenheter av miljön. Men jag har inte besökt någon av dessa byggnader eller platser tidigare.

Jag är spänd av förväntan. Jag har mitt schema framför mig, kameran laddad och kartor utskrivna. En lista med frågor är förberedda så att jag ska kunna ta in så mycket upplevelser som möjligt och faktiskt se alla delar i miljön.

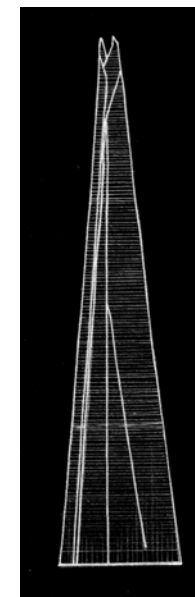
Reflektion från när jag var på väg in mot London

Då arbetet har för avsikt att undersöka den omgivande miljön runt tre höga byggnader för att se om byggnadens höjd påverkar upplevelsen av platsen är platsbesök gjorda i en stad, London. Tiden på året kan påverka en upplevelse av en plats, i London kan upplevelsen vara högst varierande mellan sommar och vinter. Jag är medveten om att väder, eventuella tillfälliga ljudstörningar samt tid på dagen kan påverka min upplevelse av platsen.

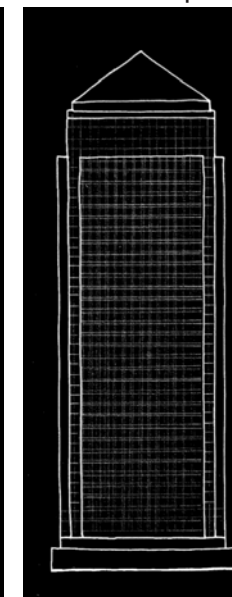
London

London är Europas största stad och finansiella centrum. Staden nådde under år 2015 en population på 8,6 miljoner, även om staden växer relativt långsamt jämförelsevis mot de stora städerna i Kina eller Indien så sker en tillväxt. Man beräknar att öka med en miljon invånare fram till år 2030 (Burdett, 2015). London är i en period då staden byggs på höjden, och inom de närmsta tio åren kommer staden ha fått en helt ny skyline, man beräknar att det inom den perioden kommer ha byggts över 200 höga byggnader, samtliga över 20 våningar (London Town, 2014). Arkitekturen kan vara mer än ett sätt att lösa tillväxt, den kan med sin form och skala verka som en symbol för ekonomisk tillväxt eller makt. Det är ofta de mer betydelsefulla byggnaderna som blir högre och större (Tuan Y.-F. , 1977, s. 38).

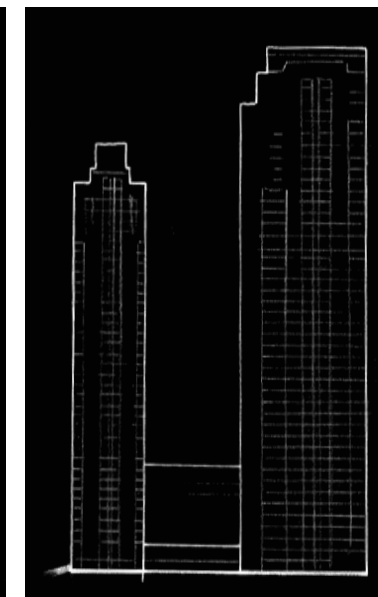
The Shard

One Canada Square

Pan Peninsula

I London har tre byggnader valts ut för platsbesök, The Shard, One Canada Square och Pan Peninsula

THE SHARD - INVENTERING OCH ANALYS

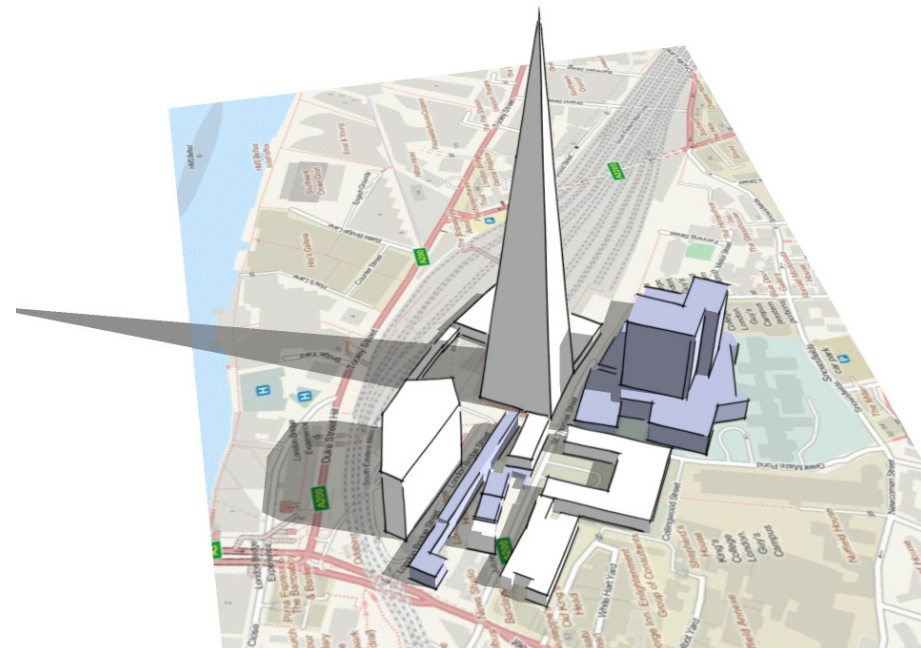
The Shard

Precis bredvid en av Londons största stationer, London Bridge, har The Shard blivit ett nytt landmärke i Londons kommande nya butiks kvarter och hade en nyckelroll i regenererandet av South Bank i London. Byggnaden beskrivs som en ”vertikal stad” och innehåller boende, hotell och kontor. Det finns även en utkiksdelt, The Viewer, högst upp i byggnaden samt spa och skybar och restauranger. Byggnaden har glasfasad och är formad som ett glastorn som går upp mot himmelen (Skyscrapercenter).

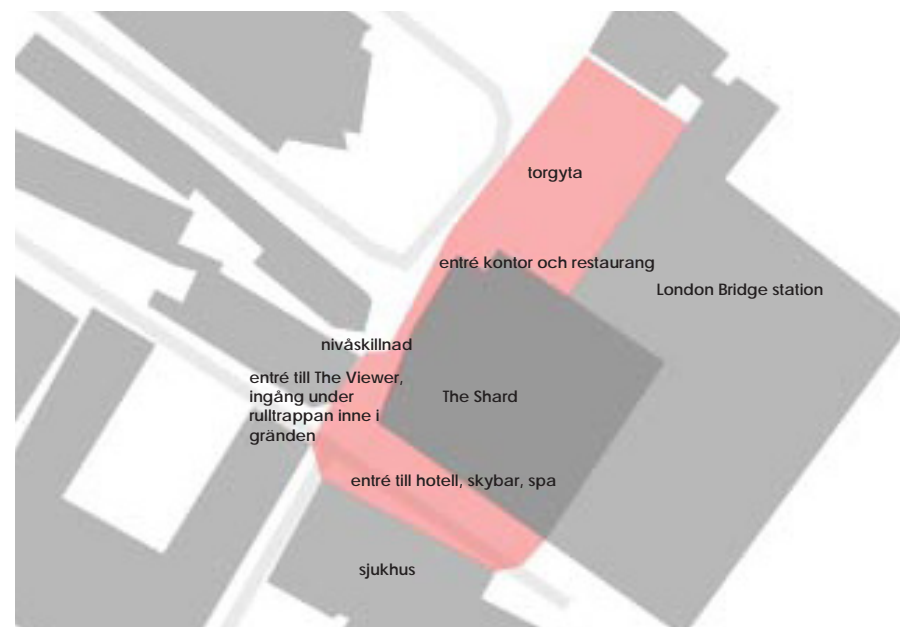
Höjd: till topp 306 m, besökbar till 244,3 m
Antal våningar ovan mark: 73
Antal våningar under mark: 3
79e högsta byggnaden i världen
4e högsta byggnaden i Europa
1a högsta byggnaden i Storbritannien.
Byggstart:2009
Avslut:2013

The Shard sticker blir ett landmärke då byggnaden tydligt kan följas på håll.

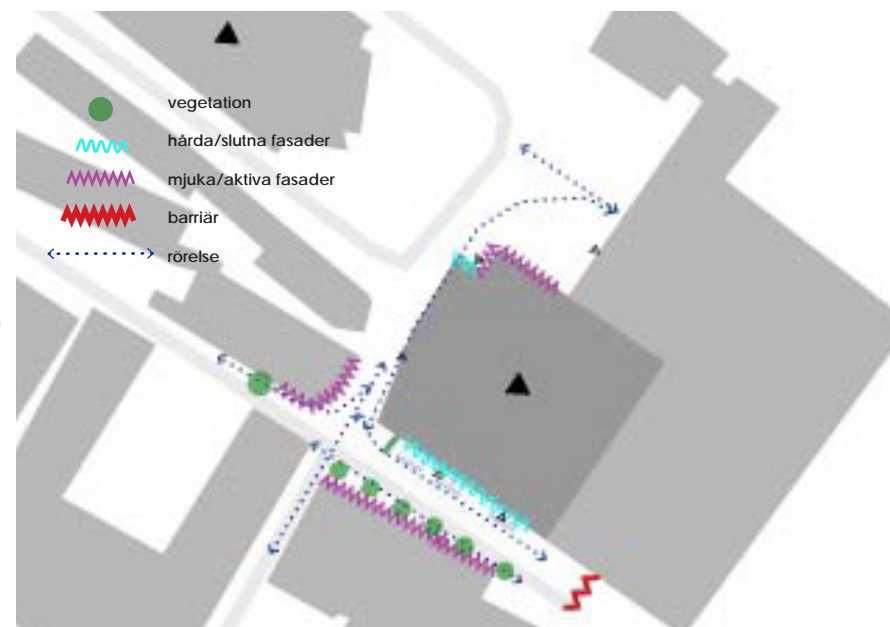

The Shard i sin kontext. De lägre byggnaderna har varierade höjder med de flesta av byggnaderna har mellan 4-6 våningar. Skuggan visar hur solen ligger vid vårdagjämning vid 15.00.

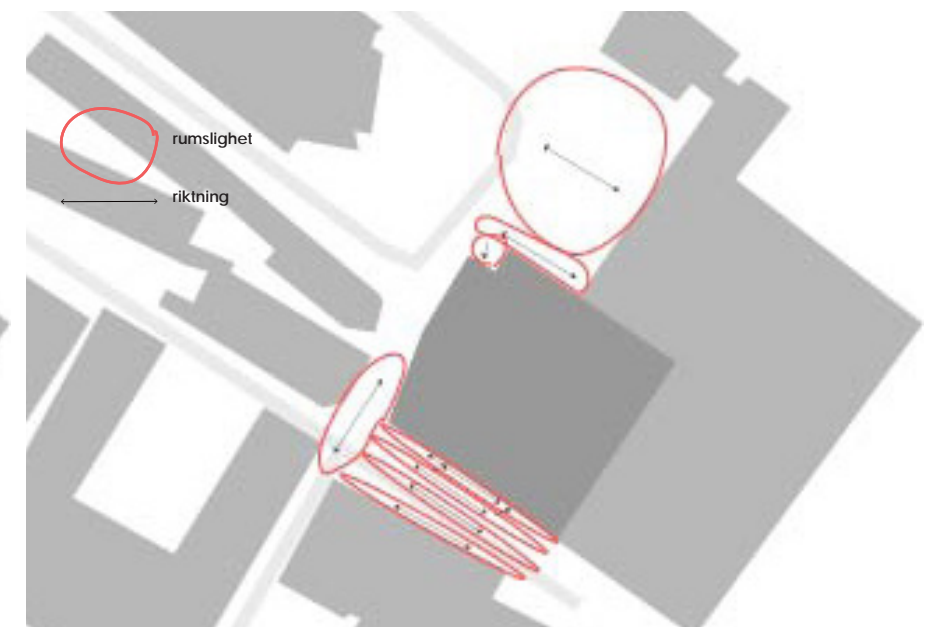
Området

Det undersökta området är markerat med rött. The Shard är byggnaden i mörkare grå, omgivande byggnader är i ljusare grå. Det är det direkta området utanför byggnaden som främst är undersökt, dock påverkas upplevelsen även av närliggande byggnader och hela det omgivande områdets karaktär vilket medför att jag även besökt omgivande område.

Rörelse, barriärer, fasader och vegetation

Den blå prickiga linjen visar den främsta rörelsen runt byggnaden. Gångstråket längs med The Shard sker utanför pelare och skärmtak. Vegetationen som är utmärkt består av en rad av platander samt ett uppväxt träd (okänd sort) längre ifrån. Fasaderna är öppna vid den större entréytan och mer slutna på torgsidan. Fasaden (sjukhusets fasad) mitt emot The Shard är helt slutna och ger ett hårt möte mot gatan. En barriär på grund av pågående byggnation stoppar rörelsestråket vid The Shard.

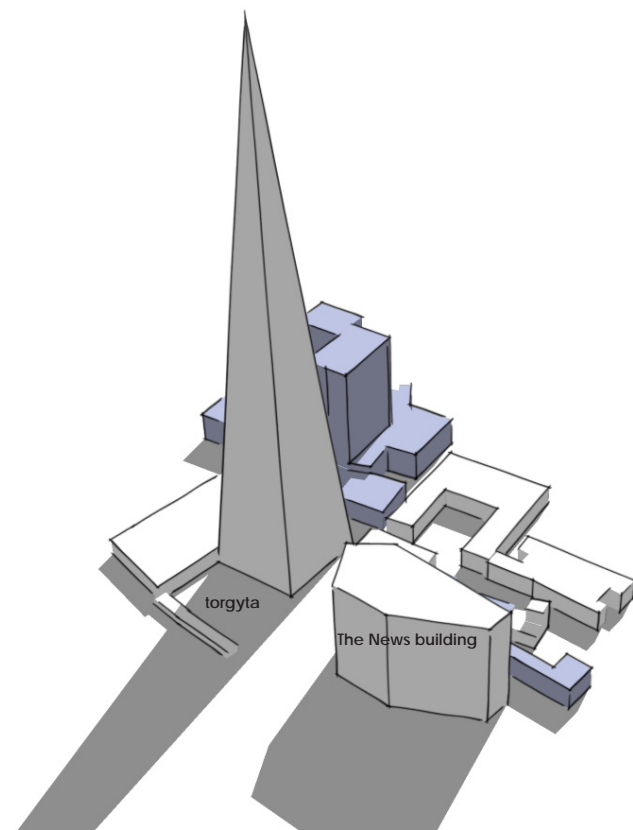

Rumslighet

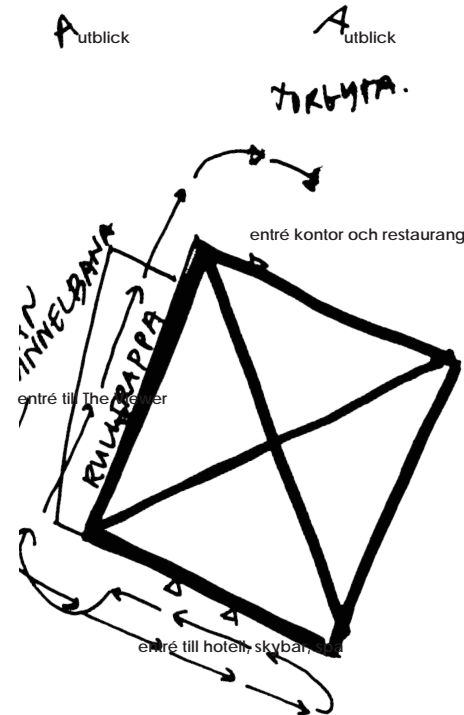
Rumsligheterna och dess riktningar som kan upplevas i anslutning till The shard. De olika rummens främsta riktningar är längs med byggnaden. Även viss riktning sker in mot entréerna. De olika rumsligheterna i gaturummet söder om byggnaden är en rumslighet innanför skärmtak och pelare, utanför pelarna, själva gatan, samt trottoaren på motsatt sida längs med sjukhusets fasad. Två stora rumsligheter upplevs på ytorna utanför entréerna till tunnelbanan, varav en är den stora torgytan.

THE SHARD - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

The Shard och torgytan framför huvudingången till London Bridge Station. Mitt emot syns ännu en glasbyggnad, The News Building, som stod klart 2013. Torgytan framför är modern och kal.

Karta över min rörelse runt byggnaden. Vissa avstickare gjordes för att få en utblick över byggnaden på håll.

Andra sinnesupplevelser - ljud

Ljudnivån är generellt hög i hela centrala London. Det direkta området kring The Shard hade en lite lägre ljudnivå då biltrafiken inte är påtaglig. Däremot bidrog många människor i rörelse, närheten till tågstation och tunnelbana samt flertalet byggarbetsplatser till en högre ljudnivå i relation till min vardagliga upplevelse av ljud i Uppsala. Det var inget utstickande i upplevelsen av ljud. Ljudet av blåst blev starkare vid torgytan utanför London Bridge station.

The Shard ligger centralt i ett område med ständig rörelse och byggnaden bidrar med sina funktioner till liv på platsen. Två av entréerna uppfattas som storskaliga och det är detta som ger upplevelsen av höjd. Att det är Europas högsta byggnad upplevs inte i den direkta närmiljön. Området har varierade skalor och arkitektur, på håll skapar de höga glasbyggnaderna en kontrast och bidrar till en dynamik i upplevelsen.

Klockan är 12,00 och det är den 15 oktober 2015. Jag anländer till The Shard direkt från flygplatsen. Byggnaden ligger precis vid London Bridge station. Det är mycket folk i tunnelbanorna

Jag vet inte riktigt vad jag skall vänta mig av området, jag hade sett bilder på själva byggnaden innan besöket och även tagit del av fakta om byggnadens höjd och innehåll till exempel. Den gatuview jag tittat på via internet hade inte själva byggnaden med sig. Den är för ny, färdigbyggd år 2013.

Jag har varit i London vid flertalet tillfällen tidigare, men jag kan inte minnas att jag klivit av vid London Bridge station tidigare. På stationen väljer jag att gå ut vid ingången markerad mot The Shard. Tunnelbanans utgång övergår till en gränd, med tak, en kaffevagn och en blomsterbutik.

En av ingångarna till The Shard är precis framför mig, jag vet inte hur många ingångar jag har att vänta. Den första är en öppen dörr rakt in mot en trapp. Precis bredvid öppningen står en portier, han hälsar välkomnande. Jag går in mot The Viewer, den del av byggnaden som är den största turistattraktionen. Här kan man köpa biljetter för att komma upp till våning 68,69 och 72, utsiktstvåningar där man kan få en 360-gradig vy över London. Jag väljer att inte åka upp. Vid ingången fanns förutom biljettkassor en souvenirbutik.

En storskalig entré

Jag går ut och fortsätter längs med byggnaden ut från gränden mot en korsande gata. På min vänstra sida skärmar blomsterlådor med buxbom av mot den stora entréytan på hotellet. Jag går förbi växterna och följer trottoarkanten. Jag ser upp och ser det höga glastornet sträcka sig upp mot himlen. Direkt mitt emot byggnaden på andra sidan finns en sluten tegelfasad, gatunivå upplevs The Shards entrésida och den slutna fasaden som en baksida. Snett över på andra sidan gatan finns klassiska engelska tegelhus.

Jag fortsätter att titta in mot The Shard, på denna sida sträcker sig stora vita pelare upp sig mot ett skärmtak. Jag upplever det som att det är ca 10 meter högt upp. Skalan är stor. Tre flaggstänger står precis under skärmtaket. Entréytan är storskalig. Men de två snurrörrarna är i mer mänsklig skala och leder in mot Shangri-la hotell samt till spa och skybar. Utanför de båda ingångarna står portierer. Pelarna tillsammans med en olikhet i markbeläggningen förtydligar entrérummet och separerar den offentliga delen mot den halvprivata. Det finns ingen anledning till att röra sig innanför skärmpelarna om man inte skall in till byggnaden. Rörelsestråket är på den avsedda trottoarkanten utanför pelarna.

Under skärmtaket slår det mig att jag faktiskt inte alls upplever att det är precis bredvid Londons högsta byggnad jag står. Jag upplever storskaligheten vid entrén men det beror snarare på pelarnas storlek och den delvis öppna ytan direkt utanför. Den öppna ytan är inte bara entrén utan även angöringsyta med bil. Två bilar kan lätt passera varandra utan för entrén. Gatan utanför byggnaden är relativt smal i förhållande till den höga byggnaden bredvid.

Skärmtaket betonar skalan

Jag vänder om och går åter igen mot gränden, längs med byggnadens kant finns en rulltrappa som tar mig upp mot en torgyta utanför huvudingången på London Bridge station. Hela ytan verkar nygjord. Många människor rör sig över torgytan men platsen upplevs ändå som öppen, varken växtlighet eller möbler finns på ytan. På torgets ena kortsida finns huvudingången till stationen. Den ena långsidan kantas av ett hus för biljettförsäljning och på den andra sidan står The Shard. På hörnet mot rulltrappan finns den fjärde ingången i byggnaden., även här finns skärmtaket som bidrar till att förtydliga skalan på huset. En mörkare markbeläggning

“Under skärmtaket slår det mig att jag faktiskt inte alls upplever att det är precis bredvid Londons högsta byggnad jag står.

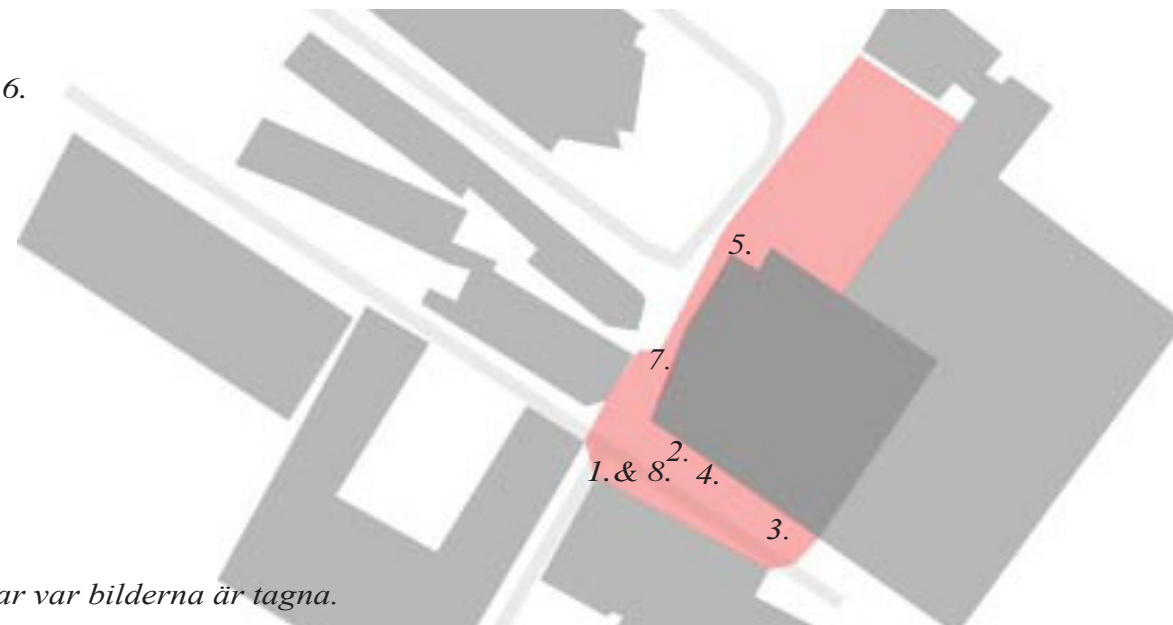
avgränsar entréytan mot torgytan. Ändå passerar åtskilliga förbi ingången. Det verkar som en genväg från rulltrappan in mot stationen. Men det verkar också ära en zon man väljer att vänta på. Det står fler människor inom entréytan till byggnaden än vad det står någon annanstans på torget. Även utanför denna ingång står en portier. Entrén leder in mot kontor och boende. Själva entrén upplevs som mer privat. Jag ser genom glasfasaden in mot rummet innanför och ser en öppen yta och en reception.

Ett område med variation

Jag tar mig iväg från bygganden och börjar strosa runt i området i hopp om att hitta någonstans att äta. Jag passerar byggander av olika storlekar och former. Tegel blandat med glas och nytt blandat med gammalt. Överallt är människor i rörelse. Ett par kvarter bort hittar jag en matmarknad och flera restauranger. Området känns mysigt och pittoreskt. Kontrasterna är påtagliga. Tittar jag bortom de lägre byggnaderna finns hela tiden The Shard med i bakgrunden som en glaspil som försvinner upp i himlen. Andra högre glasbyggnader sticker upp bakom tegelfasaderna, alla med himlen som speglas i fasaden.

Mitt andra besök sker när mörkret lagt sig, klockan är runt 19. Det är fortfarande folk i rörelse runt The Shard. Byggnaden lyser upp av belysningen innanför. Det blir som en lampa. Fortfarande är det människor i rörelse. Matmarknaden börjar stänga och itsället är det högre aktiviteter i de omgivande restaurangerna. Det lyser upp från tunnelbanan under The Shard, och ingången till The Viewer är fortfarande öppen. På torgytan utanför stationens huvudingång är det fortfarande liv. Vid entrén in mot hotellet och skybaren är det fortfarande rörelse. Jag tar mig in genom entrén mot skybaren och in till hissen. Utan att förstå hur snabbt det gick är jag redan uppe på den 32:a våningen. I förhållande till byggnadens totala antal våningar har jag knappt kommit upp till hälften. Men utsikten är ändå magnifik. Jag ser mig omkring och lägger märke till de antal kluster av höga hus som sticker upp lite överallt. Jag ser också röda lampor som är strösslade över staden, de lyftkranar som är ett bevis på att vi just nu är inte i en period då byggnationerna avlöser varandra.

6.

Siffrorna visar var bilderna är tagna.

1. Entrén vid hotellet och rulltrappan upp till torgytan.

2. Ingången till hotellet.

3. Trottoaren utanför pelarna och skärmtaket. Det offentliga stråket.

4. Angöring och entréyta utanför hotellet.

5. Vägen från rulltrappan mot torgytan. Entrén till The Shard accentueras av mörkare markbeläggning.

6. Matmarknaden. The Shard sticker upp som ett landmärke i den lägre kontexten.

7. En mer intimare skala. Ingången under rulltrapporna, från tunnelbanegränden.

8. Høgt skärmtak och pelare bidrar till upplevelsen av en stor skala.

ONE CANADA SQUARE - INVENTERING OCH ANALYS

One Canada Square

One Canada Square, eller Canary Wharf, byggdes för över 20 år sedan under en av Londons tillväxt perioder, området är ett *financial district* och en symbol för en ekonomiskt era. Det var den högsta byggnaden fram till år 2010 då The Shard tog över platsen. Byggnaden har en karaktäristisk topp i form av en pyramid som bara den är 40 meter hög. One Canada Square ses som ett landmärke i London. Funktionerna i byggnaden är främst kontorslokaler och inte åtkomlig för allmänheten. Bottenvåningen och källarplanet har restauranger och butiker och är öppen för alla. Det är också från källarplanet som ett större butiksplan knyter an till omgivande byggnader och tunnelbanestationen (Skyscrapercenter).

Höjd: till topp 235m

Antal våningar ovan mark: 50

426e högsta byggnaden i världen

19e högsta byggnaden i Europa

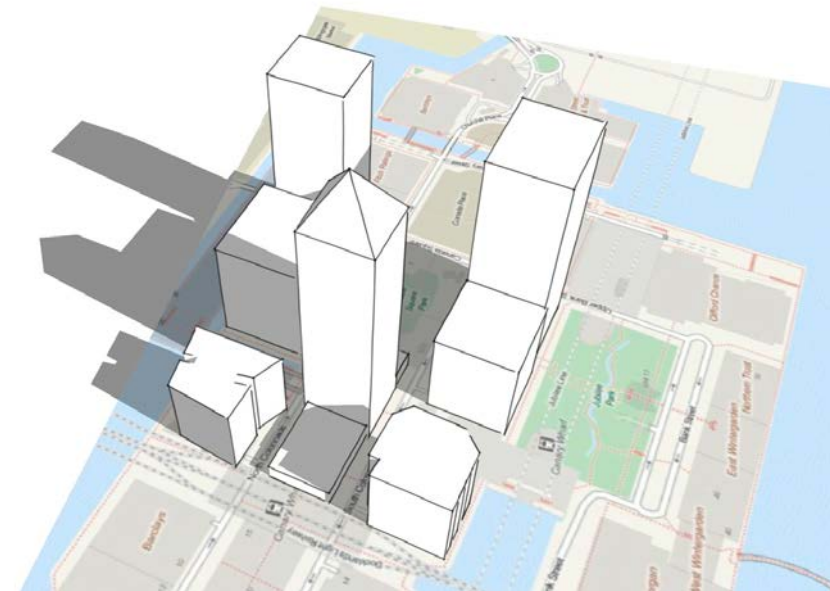
2a högsta byggnaden i Storbritannien.

Byggstart: 1988

Avslut: 1991

One Canada Square skymtas mellan höga byggnader i området.

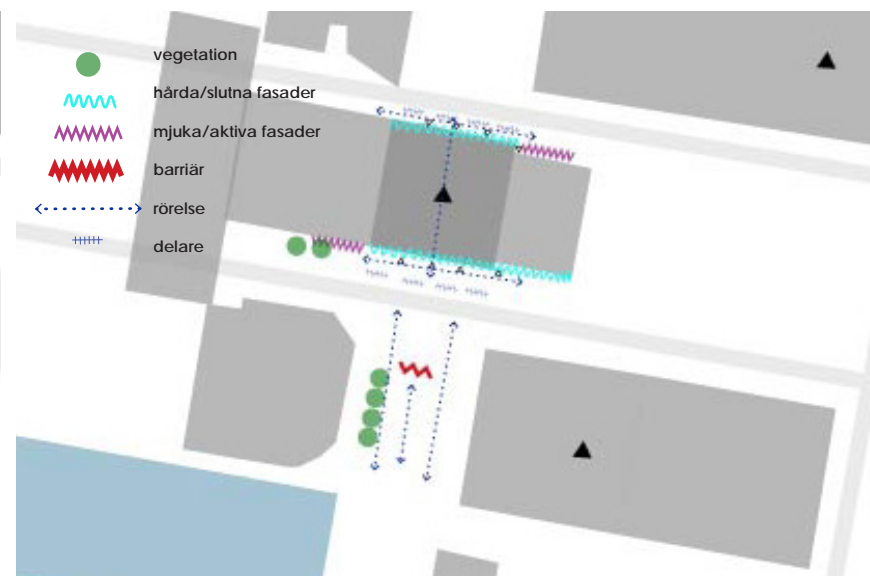

One Canada Square i sin kontext. Byggnaderna i området är storskaliga och tar upp hela kvarter. Den lägsta delen bredvid One Canada Square är ca 10 meter hög. Skuggan visar hur solen ligger vid vårdagjämning vid 15.00.

Området

Det undersökta området är markerat med rött. Det direkta området är egentligen ytorna utanför entréerna men platsen påverkades av hela det öppna rummet ned mot stationen. Alla närliggande byggnader bidrar till upplevelsen av platsen. Det är hela områdets skala som ger områdets dess karaktär. One Canada Square har egentligen endast två sidor. Två entrésidor, eller upplevelsen kan vara en huvudentré och en entré på "baksidan".

Rörelse, barriärer, fasader och vegetation

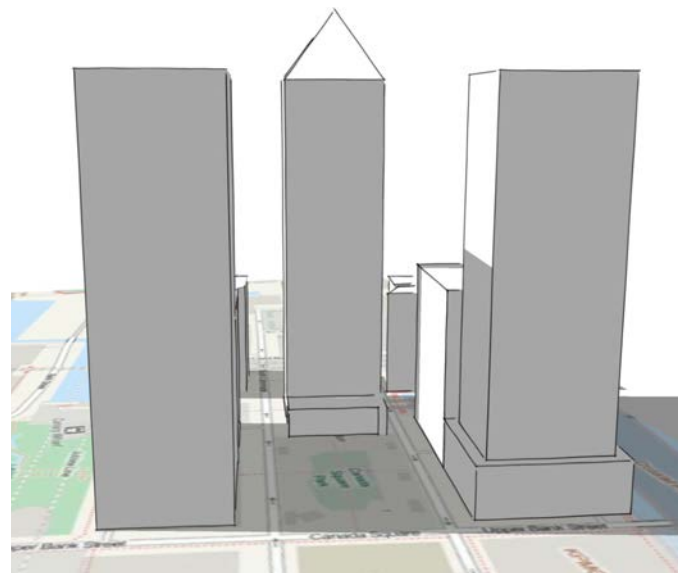
Den blå prickiga linjen visar den främsta rörelsen runt byggnaden. Det mest frekvent använda gångstråket är längs med byggnaden. Rörelsen sker också från torgytan in mot byggnaden. Vegetationen som är utmärkt består av stora lärkträd. Fasaderna är öppna på båda sidorna, det är stora glasfönster som visar den aktivitet som sker innanför, på kortare sekvenser sker dock ingen aktivitet och de stora öppna fönstren kan istället upplevas som slutna. En barriär i form av staket bidrar till rumsligheten utanför byggnaden. Mellan pelarna som accentuerar entréerna finns planteringsurnor som verkar som delare.

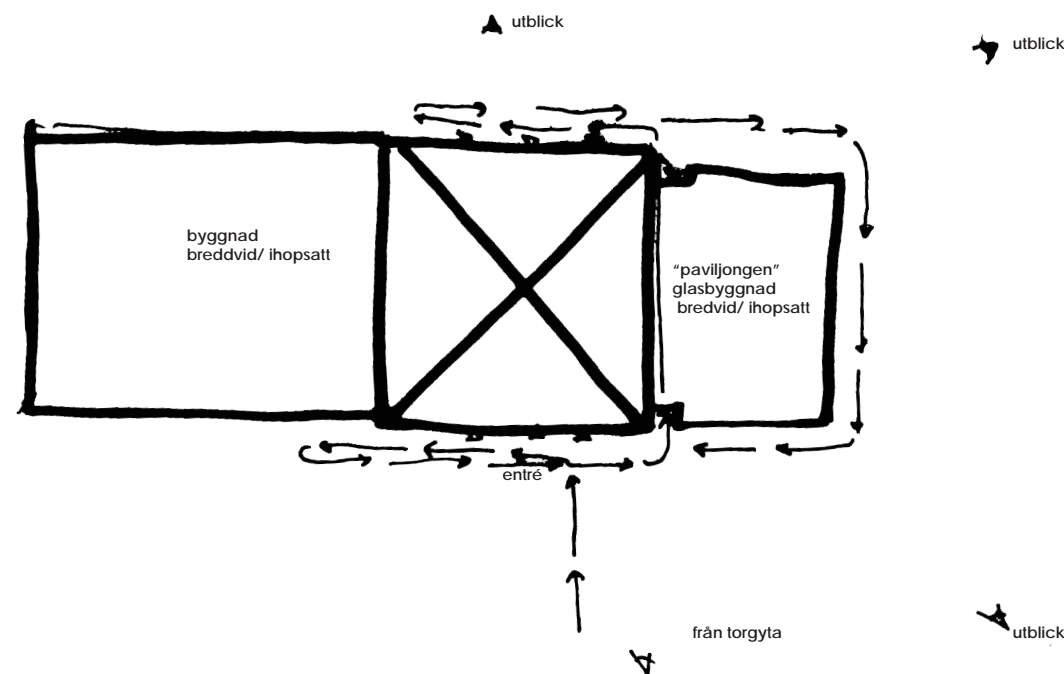
Rumslighet

De närmsta rumsligheterna längs med byggnaden är innanför de stora stälpelarna och skärmtaket. Det går inte att röra sig på någon trottoaryta utanför stälpelarna. Därefter kommer en vägta på båda sidorna om byggnaden. Norrut går trappor ned mot vatten och söderut fortsätter en öppen rumslighet, indelat i flera rumsligheter, mot stationen via en torgyta i två nivåer.

ONE CANADA SQUARE - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

Gaturummen mellan de storskaliga byggnaderna är relativt smala jämfört med byggandernas höjder. Flera parker finns mellan husen, parkerna, torytorna och vattnet bidrar till att skapa stora mellanrum mellan byggnaderna.

Karta över min rörelse runt byggnaden. Vissa avstickare gjordes för att få en utblick över byggnaden på håll. Utblickarna är markerade med ↗

Andra sinnesupplevelser - ljud

Runt One Canada Square är ljudnivån påverkad av tåg, tunnelbana och människor. Det var ett jämt sorl utan påtagliga ljudförändringar. Ljudet var detsamma runt hela byggnaden.

One Canada Square ligger i ett storskaligt område. Höga hus, breda byggnader och exklusiva material bidrar till en hård upplevelse av platsen. Entréernas utformning påminner om att det är en hög byggnad. Det finns ingen dramatisk variation av skalan i området. Som besökare av platsen går jag mest och tittar uppåt. Allt här upplevs som stort.

Klockan är strax innan 14,30 på dagen och jag anländer till Canary Wharf tunnelbanestation och går upp mot Canada Square. Jag kommer upp på en relativt öppen torgyta. Det är olika människor på platsen men män och kvinnor i kostym dominerar. En annan del är turister som tillsammans med mig tittar sig omkring och fascinerar över vad många stora byggnader som är i området. Canary Wharf är ett finansiellt centra och det är här flera av de stora bankerna finns. Arkitektoniskt kan kluster av stora höga byggnader verka som en symbol för en ekonomisk framväxt. Jag uppfattar det som ett sådant område, allt är storskaligt.

One Canada Square ligger placerad i rak linje från torgytan, på en högre gatunivå som ett tydligt landmärke, förhållandet från torgytan blir som en så kallad grandios vista, där torgytan och trapporna leder upp mot ingången. Fram till för ett par år sedan var byggnaden den högsta i London.

“Alla fasader i gatunivå är av glas, vissa delar mer inbjudande än andra. Det beror på vad jag ser där innanför.

Det första som slår mig är den gigantiska entrén, runda stålpelare som efter ca 10 meter möter upp ett skärmtak, även det av stål. Det är stort och upplevs som kliniskt. Byggnaden är hög, men med flera höga omgivande hus så är det inre samma hisnande upplevelse att titta upp. Det som däremot påverkar mig är skalan på pelarna och skärmtaket, det får byggnaden att kännas så stor.

Pelarna går ända ut till trottoarkant och man kan inte röra sig utanför skärmtaket, vilket innebär att rörelsestråket sker längs med fasaden, i anslutning till byggnaden. Med detta så kan jag uppfatta trottoarstråket som offentligt trots att pelarna så tydligt skapar ett entrérum. Fasaden i gatunivå består av fönster och jag kan utan problem se in, en våning nedanför skimtar jag en offentlig yta med kaféer och butiker. Jag förstår sedan att det är från källarplanet som byggnaden länkas ihop med tunnelbanan och ett underjordiskt butikstråk.

En offentlig plats

Platsen upplevs som offentlig, det kanske beror på att det är så mycket människor på väg in och ut ur byggnaden. Jag blir en av dem. Människorna rör sig i högt tempo, vissa småspringer. Entrén upplevs inte som oinbjudande, tvärtom känner jag utan problem att jag kan ta mig in och ut ur byggnaden utan att känna mig obekvä. Inne i entrén finns en stor reception, den verkar rikta sig mer mot den privata del som börjar på våning två och fortsätter i hela byggnaden. Jag fortsätter genom entrén och ut på gatan på andra sidan. Även här finns de stora stålpelarna och höga skärmtaket. Ändå upplevs denna sida mer som en baksida, kanske beror det på att det rör sig mycket mindre folk på denna sida eller kanske berodde det på rökrutan som är placerad längs fasaden.

Jag går vidare längs med byggnaden mot Canada Square park, en park i anslutning till en lägre del i anslutning till One Canada Square, en parkpaviljong med restaurang och uteservering. Mellan den lägre och den högre byggnaden finns entréer som bildar en genomgång från ena gatan till den andra. Även genomgångsentréerna upplevs som stora och kala. Själva entrédörren har en mänsklig skala men entrérummet har inget slut uppåt.

Inbjudande fasader

Alla fasader i gatunivå är av glas, vissa delar mer inbjudande än andra. Det beror på vad jag ser där innanför. Kaféet och restaurangen visar på liv, vilket upplevs som mer tryggt att gå förbi än de stora glaspartierna som är tomma innanför.

Jag går över på andra sidan gatan och tittar ut över torget, det finns flera uteserveringar i närheten och alla verkar välanvända. Men jag uppfattar inte området som intimt men inte heller omysigt.

Mitt kvällsbesök görs vid 19-tiden. Det är fullt med folk i rörelse och alla pubar och restauranger är fulla. Det upplevs som en livlig plats. Lamporna lyser fortfarande inne i byggnaderna vilket påvisar att det fortfarande är människor kvar på sin arbetsplats. Jag undrar om det är liv dygnet runt här eller om allt stängs ned om några timmar.

Byggnaden upplevs som varmare när mörkret fallit på, belysning lyser upp glasfasaden i gatuplan. Stålpelarna och skärmtaket blir inte lika påtagliga. Skalan upplevs lika stor på kvällen som på dagen, kanske ännu större då alla byggnader lyser upp i mörkret. Det känns inte otryggt eller oinbjudande. På torgytan mellan tunnelbanestationen och One Canada Square fanns en installation i form av flera klockor spridda över torget. Dessa lyser upp på kvällen och blir mycket tydligare än på dagen.

Siffrorna visar var bilderna är tagna.

1. Stora stålpelare och ett skärmtak högt upp bidrar till upplevelsen av en stor skala.

3. En stor byggand i en kontext av andra stora byggnader.

5. Från gatuplan kan man se in till både gatuvåning och källarvåning.

7. Bygganderna blir som lampor när mörkret lagt sig.

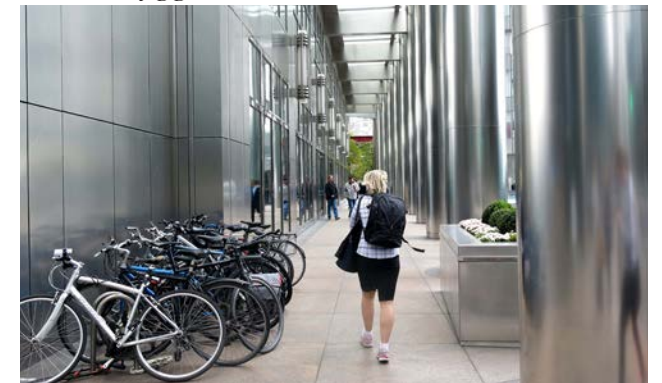
2. Planteringskrukorna i stål syns mer än växtligheten där i.

4. Entréerna accentueras av stålpelare. Höjden och storleken är påtaglig.

6. Stora byggander och stora rumsligheter mellan byggnaderna.

8. Entrén har samma utformning på båda sidor om byggnaden. På "baksidan" finns cykelparkering och rökruta.

PAN PENINSULA - INVENTERING OCH ANALYS

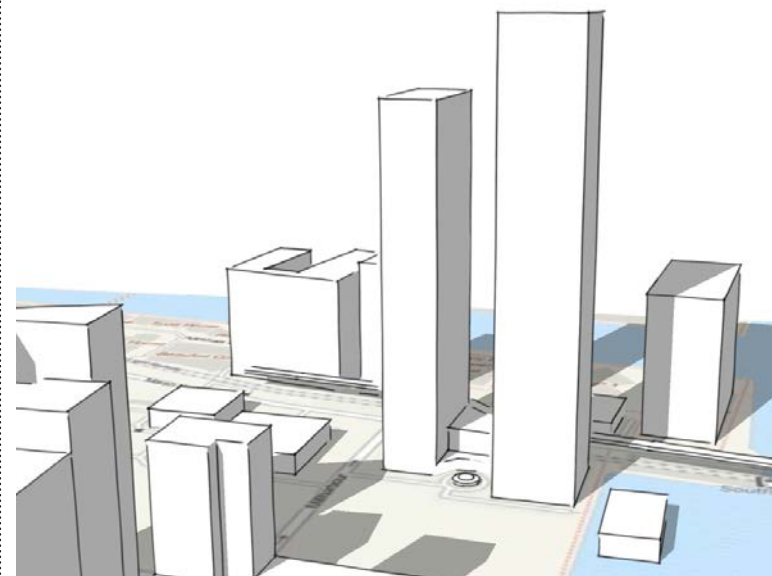
Pan Peninsula

Pan Peninsula består av två torn, det östra och det västra, som är sammankopplade av en lägre byggnad innehållande reception, privat gym och bio samt en restaurang. Byggnaden räknas till ett av de lyxigaste lägenhetshusen i London. Lägenheternas storlek varierar mellan att vara mellan en studio (etta) till två sovrumslägenheter. Alla har balkong. För de boende finns förutom gym, bio och restaurang, pool och en cocktailbar. Som boende får man även utnyttja mötesrum, konferensrum samt ett bibliotek (Wikipedia, 2016). Byggnaden ligger på Isle of Dogs, ett område med två extremer, å ena sidan en välbärgad befolkning och å andra sidan en fattigare befolkningsdel (Wikipedia, 2016).

Höjd: till topp östra tornet 148 västra tornet 122m
Antal våningar ovan mark: 39
Byggstart: 2005
Avslutat: 2008

Pan Peninsula är ett bostadshus som med sin höjd sticker upp till himlen.

Pan Peninsula i sin kontext. På den tomma ytan framför byggnaden pågår idag ett byggprojekt. Skuggan visar hur solen ligger vid vårdagjämning vid 15.00.

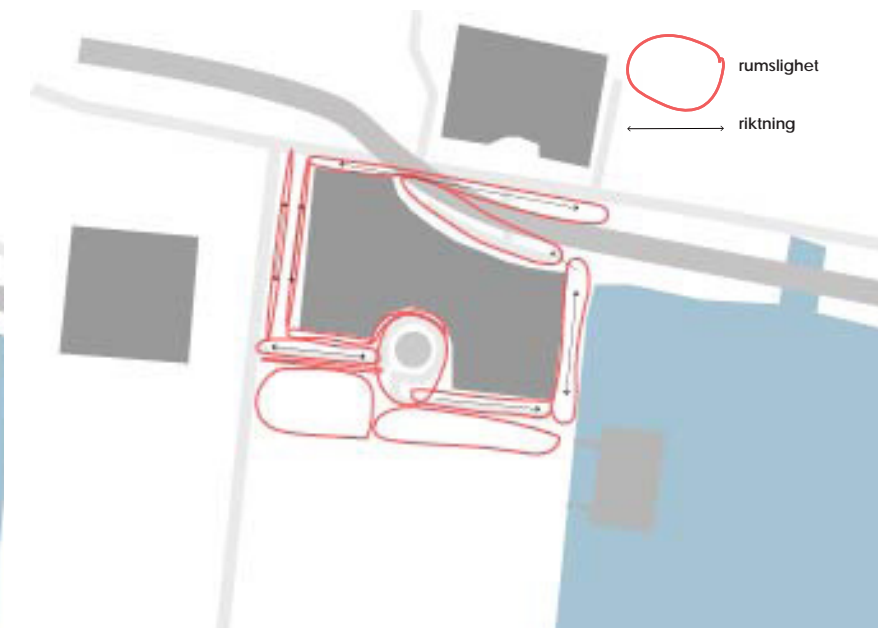
Området

Det undersökta området är markerat med rött. Att det inte är några byggnader i den direkta närheten påverkar upplevelsen av platsen runt Pan Peninsula. Kanske kan det bero på tomytan, men det kan också bero på att det sker mycket byggnationer i närheten vilket gör att platsen upplevs som avskild. En liten byggnad, ett marknadsföringskontor byggnaden som skall byggas söder om Pan Peninsula, är tillfälligt placerad i kanalen. "Baksidan" av Pan Peninsula är i norr där går en tågbanan ca 10 meter upp i luften som påverkar platsen under.

Rörelse, barriärer, fasader och vegetation

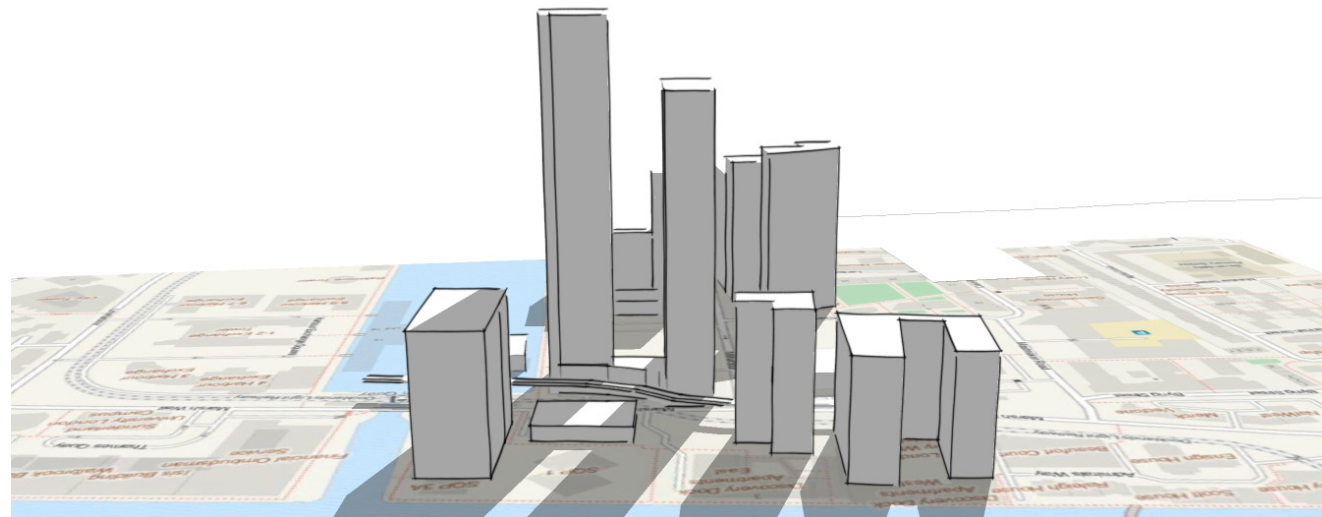
Den blå prickiga linjen visar den främsta rörelsen runt byggnaden. Det mest frekvent använda gångstråket går vid byggnadens baksida längs med ett större gaturum. Vegetationen som är utmärkt består av platander av olika storlekar, vissa är nyplanterade andra är uppväxta. Fasaderna är öppna vid puben Tompkins ut mot kanalen, men slutna på olika på resterande del av byggnaden. En barriär på grund av pågående byggnation ger ett ostrukturerat intryck vid entréytan.

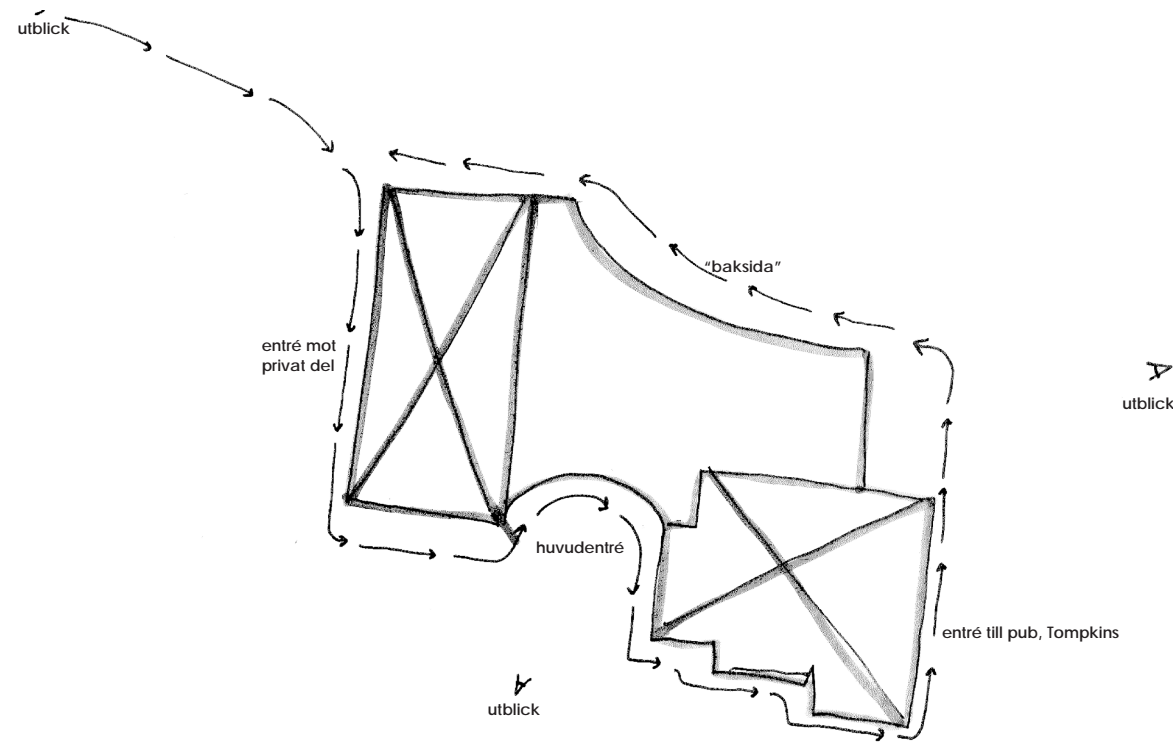
Rumslighet

Rumsligheterna och dess riktningar som kan upplevas i anslutning till Pan Peninsula. Utanför den västra delen av byggnaden skapas två rumsligheten på trottoarytan, de delas av med växtbäddar och träd, rumsligheten förtydligas med olika typer av markbeläggning. Tre större rumsligheter vid entréytan har ingen direkt riktning, de två längs till söder består av en grusplan (tillfällig?) och en parkeringsyta.

PAN PENINSULA - EN SAMMANFATTANDE BESKRIVNING

Precis bakom Pan Peninsula går en tågbana 10 meter upp i luften. Det är på "baksidan" av byggnaden som det huvudsakliga rörelsestråket är.

Karta över min rörelse runt byggnaden. Vissa avstickare gjordes för att få en utblick över byggnaden på håll.

Ljudintryck

Vid Pan Peninsula påverkades ljudet av den närliggande trafiken samt av tågbanan som gick i luften utanför bygganden. Likaså var det ett kontinuerligt dunkande på grund av närliggande byggarbetsplatser. Ljudet minskade vid byggandens huvudentré då byggnadens form och en fontän bidrog till dämpande av ljud.

Under dagtid är platsen anonym och oinbjudande, men på kvällstid visar lägenheterna i Pan Peninsula på liv och runt omkring lyser byggnader upp. Inte vid något av besöken, då jag rörde mig runt fasaden, uppfattade jag byggnadernas höga höjd. Det krävdes att jag aktivt skulle titta upp, då insåg jag att jag befann mig precis bredvid en av de högsta byggnaderna i området.

Från stationen vid Canary Wharf tar jag mig genom ett par stora byggnader för att ner till kanalen. En gång- och cykelbro tar mig över från det storskaliga finansiella distriktet, där höga byggnader avlöser varandra, till en betydligt lägre skala. Jag möts av tvåvånings radhus, en länga som går längs kanalen. Restauranger och pubar avlöser varandra i de kommande lite högre byggnaderna. Jag rör mig vidare mot min målpunkt, en byggnad som inte ligger långt borta men som jag ännu inte kan se. Högre byggnader framför skymmer sikten.

Jag fortsätter in på en tvärgata och passerar sidan på Hotell Hilton. Precis framför hotellet går pendeltåget på en bro högt upp. Det låter mycket. Jag reflekterar över miljön och konstaterar att det inte upplevs som speciellt inbjudande. Jag undrar också över hur det låter inne på hotellrummen. På håll ser jag nu Pan Peninsula, jag visste sedan innan att det är en av de lyxigaste lägenhetsbyggnaderna i London. Två torn förs ihop av en lägre del och markerar byggnaden. Bakom och vid sidan om Pan Peninsula byggs det nytt. Alla högre än den tidigare lägre kontexten som skymtas mellan de högre byggnaderna. Pan Peninsula är belägen på the Isle of Dogs, det är en del av London Docklands som är under en regeneration.

En privat plats

Jag upplever hela gaturummet som jag går på som en del av en baksida. Det är breda bilvägar, mycket trafik och pendeltåget högt upp i luften. Området känns till viss del lite ruffigt. En kontrast till det stora tomma finansiella distriktet som jag just kom ifrån. Men även en kontrast mot vad jag väntat mig. Det rör sig färre människor här än på andra sidan kanalen och de har en mer avslappnad klädsel. Jag ser barn och ungdomar på väg från skolan, ett gäng skolungdomar samlas på puben Tompkins för att umgås. Trafiken är påtaglig och ljudet från pendeltåg och bilar överröstar bitvis det monotona ljudet av dunkande från närliggande byggarbetsplatser.

Framme vid Pan Peninsula upplever jag inte att byggnaden är så hög. Det är en tydlig bottenvåning som avgränsas av ett mindre skärmtak ca 4 meter upp vilket gör att bottenvåningen är i en skala som går att relatera till. Hela bottenvåningen består av glasparter. Glasen är mörka, det är svårt att se in i byggnaden och området är privat. Den enda offentliga delen mot gatan är en mäklare. Jag kikar in genom fasaden och förstår att det är någon typ av läsrum, det kanske kan ära biblioteket som de boende har tillgång till.

En tydlig rumslighet har skapats runtom byggnaden som separerar det direkta området kring byggnaden med den mer offentliga trottoaren. Det är pollare, odlingslådor och annan färg på markbeläggningen. Bänkar är placerade i kanten av den offentliga markbeläggningen och inte längs byggnadens fasad. Jag följer fasaden vidare runt hörnen där jag utifrån skyltning förstått att jag kommer att möta själva huvudentrén. En fontän betonar entréområdet. Ytan upplevs som stor och kal och den mörka fontänen gör inte upplevelsen mjukare. Gångytan, trottoardelen smiter åt längs byggnaden och en parkeringsyta finns på andra sidan entreytan från byggnaden.

Vattnet tillsammans med byggnadens form dämpar ljudet från omgivningen. Jag går igenom entrén. Den är tom och enslig. Jag tittar upp, byggnaderna är höga, glasfönster och balkonger visar en antydning om vad som finns där innanför. Böcker och lådor staplade i fönster och på balkong får antyder till att det är små lägenheter. Jag misstänker att det är ämnade för de som jobbar i bankområdet på andra sidan kanalen.

Baksidan är framsidan

Jag fortsätter längs med byggnaden ned mot den närliggande kanalen, inhägnade byggplatser och tillfälligt uppförda byggnader ger en hint om hur området kommer utvecklas i framtiden. I bottenvåningen finns puben, Tompkins. Läget ligger lite avsidet så jag misstänker att man måste känna till platsen för att gå hit. Jag fortsätter förbi puben och runt byggnaden. Det är tydligt att det är husets baksida. Det är en helt sluten yta, en avlastningszon av något slag. Men det är också byggnadens framsida mot den mest trafikerade gatan. Pendeltåget går rakt ovanför trottoarytan. Mitt första intryck av platsen är inte så positiv, jag uppfattar det som otryggt på något sätt. Det är för lite människor och ett för odefinierbart område. Intrycket förbättras inte av att nedre botten mot gatan är helt sluten eller med mörka fönster.

Belysningen ger platsen karaktär

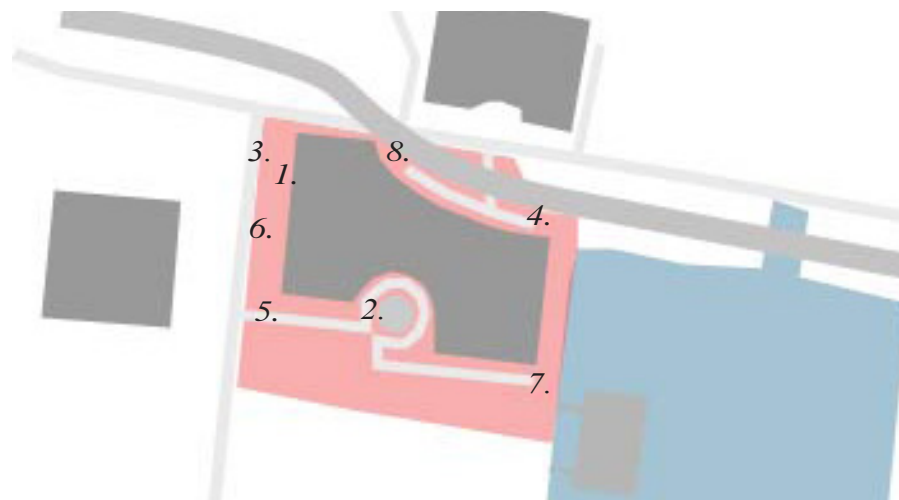
Mitt andra besök av platsen sker vid halvvåtatten på kvällen. Mörkret har fallit och jag upplever det som olustigt att gå mot platsen. Vägen dit längs med kanalen är mörk. Människor är i rörelse, väg någonstans. Fortfarande är det trafikerat.

“En tydlig rumslighet har skapats runt byggnaden som separerar det direkta området kring byggnaden mot den mer offentliga trottoaren.

När jag på håll betraktar Pan Peninsula upplever jag byggnaden som mer speciell än vad jag gjorde under mitt besök på dagen. Toppen är upplyst och det gick färgade lampor längs med fasaden. Även när jag närmar mig byggnaden upplever jag den som mer stimulerande nu än på dagen. Biblioteket innanför är upplyst och jag ser människor använda platsen. Även om jag inte kan ta mig in till byggnaden upplever jag att jag blir sedd och inte passerar en död vägg. På marken längs med hela fasaden finns det belysning och huset ger en varmare och mer inbjudande upplevelse än under mitt tidigare besök.

Fontänen lyser upp entréytan men de stora dörrarna vid huvudentrén upplevs fortfarande privata. Det är mer liv i puben, men nu är det mer kostymklädda kvinnor och män som tillsammans avslutar arbetsdagen med en öl.

På baksidan, vid den stora slutna fasaden mot den stora vägen, lättar lekfull belysning upp det annars lite otrygga gångstråket under pendeltåget.

Siffrorna visar var bilderna är tagna.

1. Fasad mot gatan. Mörka fönster bidrar till en upplevelse av en sluten fasad.

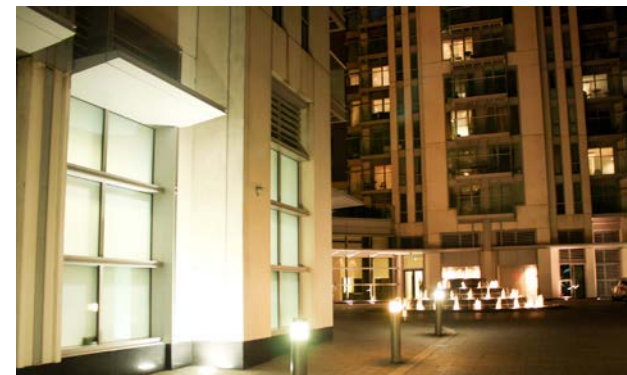
2. Huvudentrén, med fontän centrerat framför entrén.

3. En halvprivat del och en offentlig del av fasaden.

4. Fasaden mot den stora gatan. “Baksidan” av byggnaden. Helt sluten fasad.

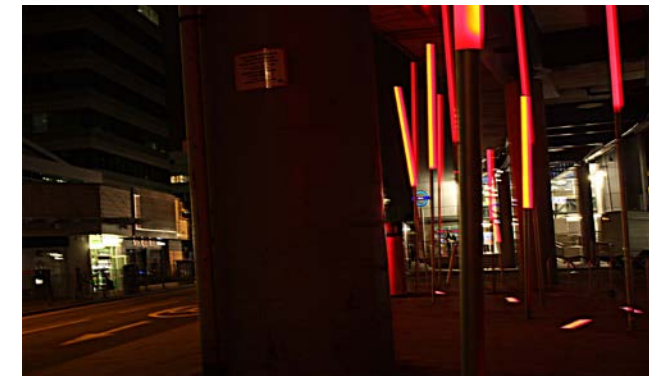
5. Pollare med belysning separerar gångytan mot bilytan. Fontänen ett mer varmt intryck på kvällen.

6. Belysning runt byggnaden och i byggnaden bidrar till en upplevelse av en öppen fasad.

7. Utblick över kanalen. Över hela området byggs högre byggnader upp.

8. Belysning under tågbanan, på “baksidan” av byggnaden ger belysning ett spännande inslag.

CHECKLISTA - EN BEARBETAD VERSION

Efter besöken och arbetet med min dokumentation utvärderade jag min checklista för att komma fram till en bearbetad version, den bearbetade versionen innehåller de punkter som jag anser var mest aktuella för rumsanalyserna, vilket innebär att jag gallrat bort de delar som jag ansåg vara mindre viktiga.

Lynchs, Cullen och Gehls teorier är vedertagna inventerings- och analysmetoder som vi frekvent använder inom utbildningen, jag anser att punkterna från Branzell bör komma med i den kategorin då mycket av det vi gör handlar om att skapa rumsligheter av olika slag. Till rumslighet har jag lagt till karaktär då jag anser att karaktären på platsen påtagligt påverkar upplevelsen.

Küllers begrepp har jag modifierat och förenklat för att på ett enklare sätt kunna undersöka platsen utifrån beskrivande ord. Detta kan vara bra att ha med sig då vi inom yrket ofta också har beskrivande texter vid inventeringar och analyser. Redan på plats kan man då mer tydligt redogöra vad man ser och upplever.

Jag har lagt till Ljud och Doft/Lukt för att ta med fler sinnen av upplevelsen. Jag skulle också vilja betona trygg inom begreppet trivsamhet och lägga till tillgänglighet för att listan skall bli mer fullständig i en allmän rumslanalys. Likaså bör punkten byggnadernas funktion och form vara med i en mer allmän lista.

Checklista för rumsanalys, en bearbetad version.

Platsen och användandet:

Området/ Kontexten

Landmärken i området

Stråk och rörelse

Byggnaderna - funktion och form

Gatuvåningarna - funktion och form

Slutna/hårda fasader, aktiva/mjuka fasader

Kontakt mellan byggnad och gata

Byggnadens/byggnadernas skala i förhållande till kontexten

Kontraster

Variation

Sol- och vindförhållanden, vad kan påverka dessa

Ljud

Doft/Lukt

Tillgänglighet

Rumsligheten:

Rumslighet - Slutet, öppet, avgränsat, luftigt, karaktär (privat, halvprivat, offentlig)

Riktning i rummet

Mellanrummet från omgivande byggnader

Delare (element som formar rumslighet i större rum)

Att beskriva platsen:

Helheten - helhetsbetonad

(Komplexitet/Variation - kan tolkas in i Cullens kontraster och variation)

Originalitet - vanlig, överraskande, speciell

Trivsamhet - Ful, stimulerande, **trygghet**, tråkig, idyllisk, trivsamt,

Social status - Dyrbar, enkel, påkostad

Affektion - Modern, tidlös, ålderdomlig, ny

kapitel 4 UTSTÄLLNING

Resultatet av mitt examensarbete är en utställning. Utställningstillfälle 1 hölls den 3e mars 2016 i samband med mitt arbetsseminarium. Utställningen har sedan bearbetas för att visas vid tillfälle 2, i samband med min examination. Arbetet med utställningen har varit en pågående process under hela arbetet. I detta kapitel visas utställningsprocessen samt delar av utställning 1 & 2.

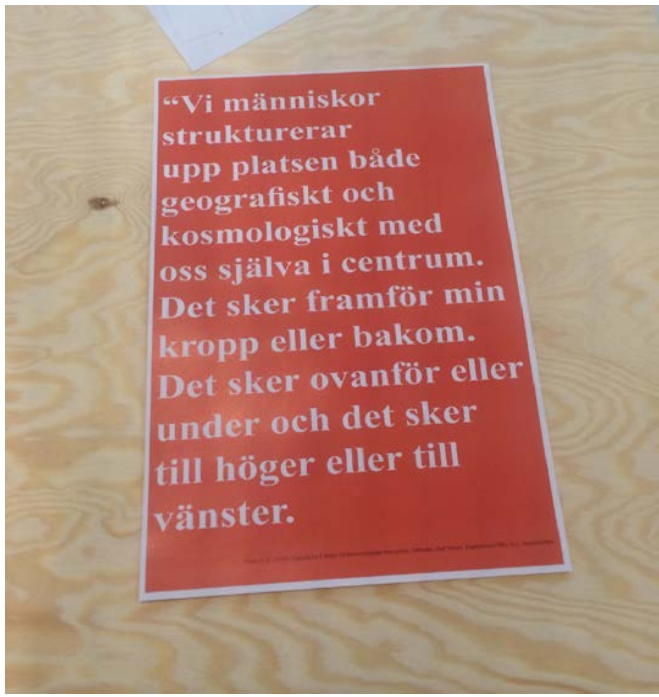
UTSTÄLLNINGSTILLFÄLLE 1

Utställningen var i foajén vid Ulls hus, en öppen lokal med bra ljusintag från stora fönster.

Bilderna sattes upp på pappskärmar.

Viss fakta redovisades i form av citat.

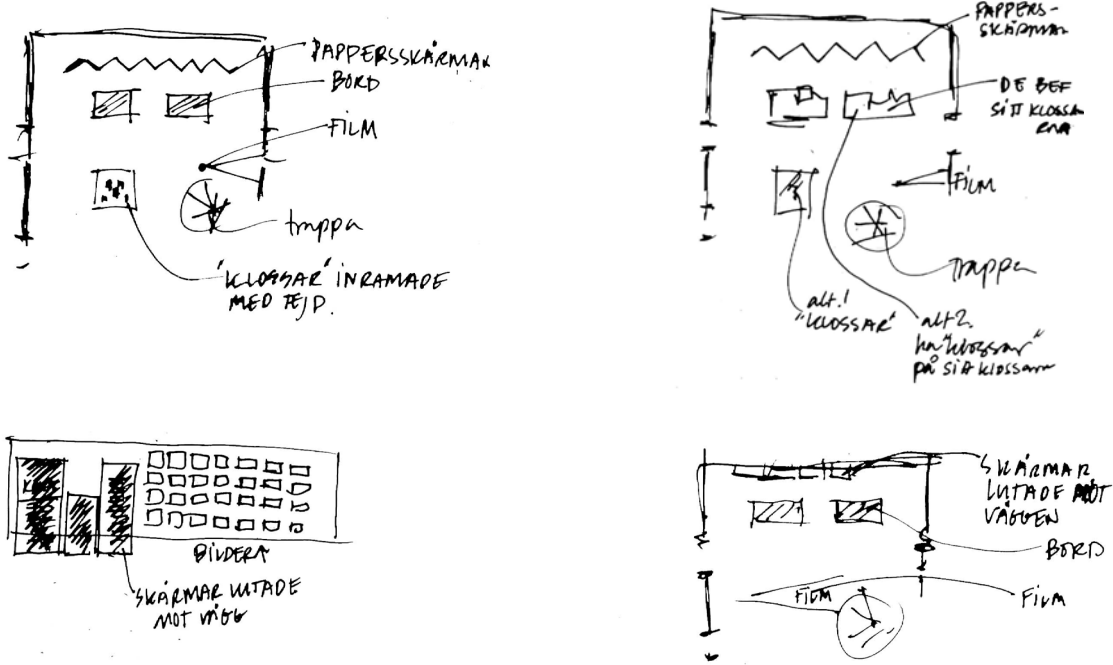
Utställningsprocessen

Utställningen har varit en pågående process under hela arbetet. Redan tidigt började jag söka inspiration och visualisera hur en möjlig utställning skulle kunna se ut. Jag samlade flera inspirationsbilder som varit vägledande under hela arbetet. Det krävdes en tydlig målbild av en utställning för att kunna se ett potentiellt resultat då jag inte sett ett examensarbete på vår institution redovisats på detta sätt tidigare. Jag arbetade mycket med känslan och formspråket för utställningen då jag ansåg att känslan av utställningen skulle kunna påverka utställningsresultatet. Jag ville att besökare skulle lockas till den och inspireras av den.

Lokalen

Jag började fundera på potentiella platser för utställningen och hade Uppsala Konsert och Kongress och en liten vernissagelokal inne i Uppsala i åtanke innan jag beslutade mig för att vara på SLU, Ultuna. Då en tanke med utställningen var också att inspirera andra studenter till alternativa redovisningsmetoder vilket bidrog till att jag tog beslutet att vara på skolan. En annan bidragande faktor var arbetets tidsram. Jag började leta platser på SLU, Ultuna och hittade ganska snabbt foajén, det är en tydlig rumslighet och en ljus lokal. Den har stora fönsterrutor ut mot en innergård vilket bidrar till ett bra ljusinsläpp. Jag funderade att dela upp utställningen på foajén och en av korridorerna i närheten, men kunde inte koppla ihop platserna på ett bra sätt. Jag funderade också på flera sätt att sätta upp mitt material, vissa var mer avancerade än andra. En tanke var lita stora skärmar mot väggarna eller sätta upp bilder längs en lång korridor. En annan tanke var att använda mig av pappskärmar eller andra typer av skärmar.

Jag träffade Ylva Dahlman, lektor, för att få feedback på mina tankar om utställningen och vid det besöket fick jag hjälp att ta beslutet av att endast använda mig av foajen och istället där skapa flera ytor. I samband med det mötet tog jag också beslutet att använda mig av pappskärmar för att inte stänga ute ljuset från de stora fönsterna. Jag träffade också Michel Kvick och Jonathan Sohl, grafiska formgivare på SLU för att samtala om utställningen.

Ovan visas skisser på olika alternativ för placering av utställningen. Samt en tanke om upphängning av bilderna i korridor.

Bilderna

Vid besöken fotograferade jag många bilder, detta för att försöka skapa en så bred helhetsbild som möjligt. En gallringsprocess påbörjades direkt efter besöken. Gallringen har sedan skett kontinuerligt fram till utställningstillfället. Jag har vid gallringsprocessen tagit hjälp av min checklista för rumsanalys då det var viktigt att alla bilder skulle bidra till att förmedla den upplevelse jag fick på platsen. Jag hade planerat att anteckna på bilderna för att förtydliga vad bilden skulle visa. På grund av tidsbrist inför utställningstillfälle 1 så hann jag inte markera ut på alla de bilder jag hade tänkt markera ut på. På de jag hade markerat/antecknat på så hade jag använt en för smal penna. Tydligare markeringar hade låtit bilderna stå mer för sig själva, utan texten. I den fortsatta processen bearbetades bilderna ytterligare.

Ovan visas anteckningar gjorda på bilder för att förtydliga upplevelsen. Dessa anteckningar behövdes dock förtydligas inför utställning två.

Texterna

Tidigt i processen visste jag att jag ville ha med text för att ytterligare beskriva upplevelsen, under processens gång blev texten mer viktig för att hålla ihop upplevelsen. Jag fann det svårare att få fram en helhetsupplevelse endast med bilder. Den text jag presenterade på utställningen var en del fakta men främst den beskrivande texten och citat. Jag märkte vid utställningen att alla inte orkade läsa den beskrivande texten, flera tittade endast på bilderna. Jag ansåg dock att texten var väsentlig för utställningen. Den var beskrivande och kunde på ett bra sätt komplettera bilderna. Citaten var enligt kritiken bra och tydliga, dessa bidrog till förståelse om man inte orkade ta sig igenom texten.

Ljudet

Ljudet bestod av ljudinspelningar gjorda i London vid de olika byggnaderna. Jag vill med ljudet vagga in besökaren i känslan av hur staden låter. Mycket associationer finns i ljud och jag ansåg att det skulle vara en bidragande faktor till helhetsupplevelsen av utställningen. Under utställningen fann jag att ljudet faktiskt bidrog till upplevelsen och att det uppmärksammades av besökare.

Filmen

Vid mina besök vid byggnaderna filmade jag även när jag rörde mig runt byggnaderna. Jag använde mig av vanlig mobilkamera. Vibrationerna när jag rörde mig och det faktum att jag var lite för snabb i mina rörelser bidrog till en svårighet att få fram den känsla av filmsekvenserna som jag ville. Efter besöken funderade jag på hur jag hade kunnat gjort filmerna tydligare, en bättre kamera och en lugnare filmning hade kanske varit bättre. Jag ansåg själv samt tolkade av besökarna att filmsekvenserna inte bidrog till så mycket till själva utställningen.

Klossarna

Från början hade jag bestämt mig för att ha ett interaktivt moment i utställningen, delaktighet i utställningen kan

locka besökare till platsen men även göra utställningen mer minnesvärd. Jag bestämde mig tidigt för att arbeta med stadsbyggande, att ge besökaren möjlighet till att bygga sin egen stad av både höga och låga hus. Jag började med att fundera på tråklossar, men gick över till duplo eller lego för att sedan åter igen komma tillbaka till klossar. Under en del i processen så funderade jag på att måla alla klossar antingen i en färg eller som små byggnader, jag ville dock i hela utställningen skapa en enkelhet och valde därför att utgå från omålade klossar i trä.

Pinnarna

Jag hade från början bestämt mig för att arbeta med referenshöjder för att skapa en förståelse för byggnadernas höjder. Jag visste och ansåg själv att en siffra på papper inte alltid är så talande. Tidigt i processen funderade jag på att bygga upp de olika områdena i modellform, men kom fram till att det skulle ta för mycket tid av arbetet. Vid mitt möte med Ylva Dahlman fick jag tips på att använda pinnar, ett schematiskt sätt att visa höjder på. Jag började då att arbeta med vilka höjder som skulle redovisas samt i vilken skala. Vi mötet med Michel Kvick och Jonathan Sohl fick jag idén till att använda mig av längre pinnar än vad jag från början hade i tankarna, detta för att illustrera att de höga byggnaderna verkligen är höga och att man behöver titta upp. Vid utställningen drogs många besökare till höjdreferenserna, dessa bidrog till nyfikenhet av projektet och reflektioner över höga byggnader.

Helheten

Syftet med utställningen var att förmedla min upplevelse av omgivningen vid höga byggnader och om byggnadens höjd påverkar själva upplevelsen. Utställningen besöktes av lärare, studenter och andra som rörde sig i området.

Helheten av utställningen skulle förmedla helheten av min upplevelse, men även locka och inspirera besökare. Jag efterfrågade feedback och fick både kommentarer och frågor till utställningen. Inför slututställningen krävdes det att bilderna skulle bearbetats ytterligare och anteckningar tydligare på bilderna, detta för att låta bilderna stå mer för sig själva. Att de skulle vara tydliga utan att besökare behövde läsa alla text. Ville man ändå läsa texten kunde detta bidra ytterligare till upplevelsen.

Utställningen var ett sätt att framställa resultatet på, en rapport hade varit en annan, en bild och textbok en tredje. Jag valde en utställning för att jag ville prova något nytt, och att kanske väcka ett frö till framtida examensutställningar för alla. Så som man har på arkitekturskolor eller konstskolor. Jag vet inte om det var det bästa sättet men det var ett sätt. Det var en utmaning, inte minst att dela upp utställningen och examensarbetet till två olika delar, men ändå bevara den röda tråden.

Pinnar i olika höjder redovisade de valda byggandernas höjder i förhållande till ett par andra valda byggnader.

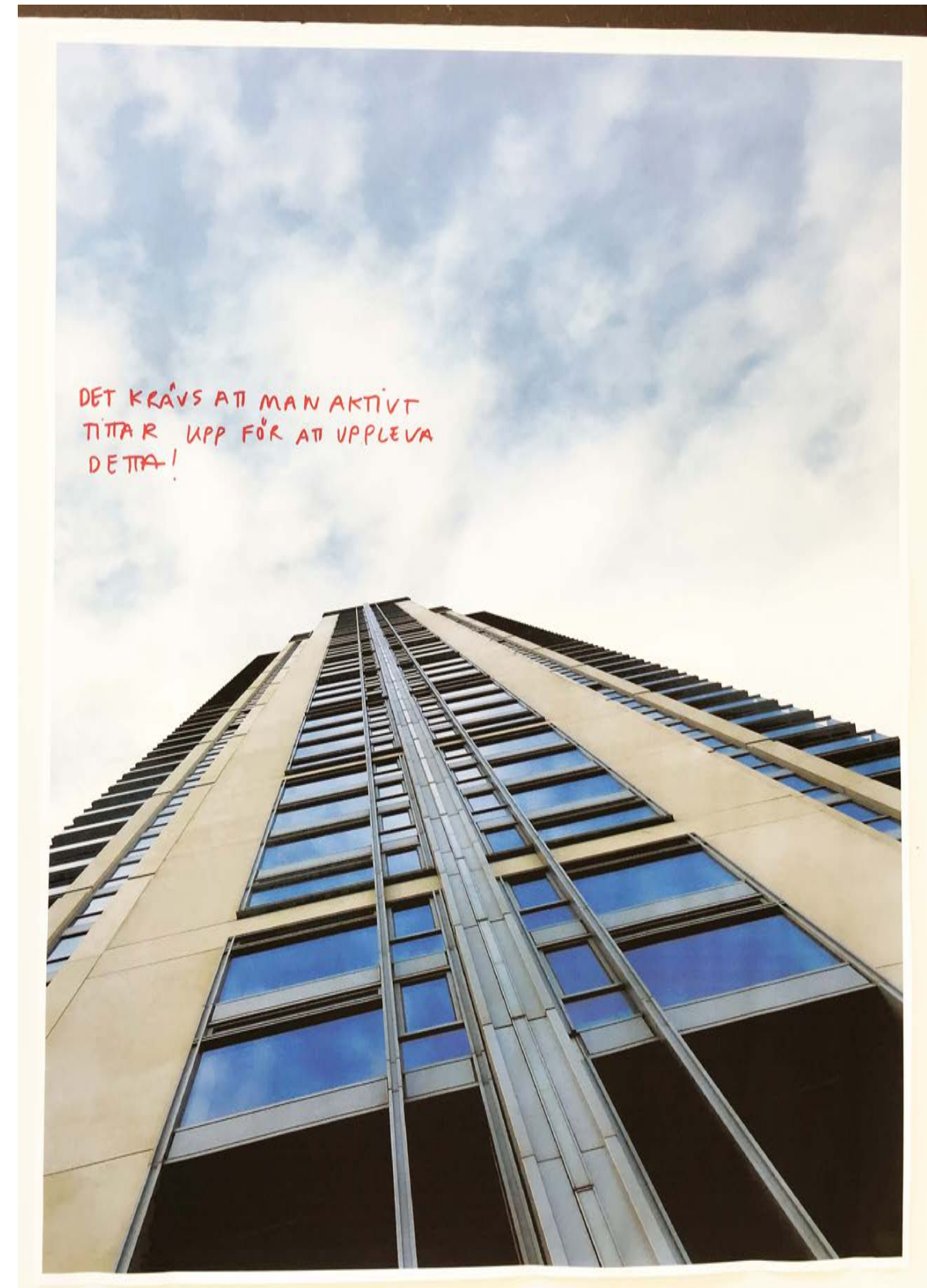

UTSTÄLLNINGSTILLFÄLLE 2 - EXAMENSUTSTÄLLNING

Mellan utställningstillfälle 1 och 2 utvecklades och bearbetades materialet ytterligare. Återigen utgick jag från checklistan, men denna gång studerade jag bilderna. Varje bild är nogra utvald för att vara en enskild givande del men är också en del av en helhet. Anteckningarna på bilderna var ett sätt att ytterligare betona vad bilden hade för avsikt att visa.

De olika rumsligheterna kunde vara av olika karaktärer som exempelvis privat eller offentlig.

Mitt resultat visar att det jag upplevde utgick från min kropp och ögonhöjd. Det krävdes att jag skulle titta upp för att uppleva höjden.

Bilderna ovan visar hur upplevelsen redovisades genom bilder och förtydligande på bilderna. Två av bilderna visar själva utställningen vid utställningstillfälle 2.

kapitel 5 DISKUSSION

I detta kapitel redovisas en reflektion över hela arbetet, metoder samt vidare frågeställningar.

Omgivningen kring höga hus hur kan den beskrivas?

Avsikten med mitt arbete var att undersöka den omgivande miljön runt tre höga byggnader för att se om byggnadens höjd påverkar upplevelsen av omgivningen och sedan genom dokumentation förmedla upplevelsen på ett tydligt sätt. För att nå mitt syfte utgick jag från frågeställningarna *Hur upplever jag omgivningen vid tre olika höga byggnader, från ögonhöjd, och påverkar byggandens höjd själva upplevelsen?* samt *Kan jag förmedla detta på ett tydligt sätt?* Jag har sedan besvarat syftet genom att undersöka platserna runt de tre valda byggnaderna för att skapa en djupare förståelse för hur platserna upplevs och vad man bör tänka på vid förtätning med höga byggnader.

Det finns flera teorier om hur man kan beskriva en yttre miljö, Lynch, Cullen och Gehl är teoretiker som alla bidragit med delar till hur en miljö kan analyseras eller beskrivas. Branzell är även han arkitekturteoretiker och beskriver rumsligheten utifrån en bubbla, det är även ett sätt att redovisa rumsligheten och dess riktning på kartmaterial. Genom att beskriva rumsligheten med en bubbla kan det vara lättare att forma och tydliggöra rumsligheter vid ett platsbesök. Miljöpsykologen Richard Küllers beskrivande ord på en miljö kan bidra till att tydliggöra karaktären på platsen. Flera analysmetoder presenterade i arbetet bidrog till att skapa en checklista. Denna låg till grund för att jag skulle kunna uppleva de olika platserna på ett medvetet och strukturerat sätt. En helhetsupplevelse baseras på sekvenser och intryck av våra olika sinnen. Utifrån checklistan kunde jag dela upp upplevelsen för att sedan forma en helhet.

En fråga jag fick ställd till mig under arbetets gång var: Varför höga hus, är det någon skillnad mellan höga hus eller låga hus? Kriterierna om vad som bidrar till en attraktiv miljö och en positiv upplevelse borde väl vara samma i höga respektive låga hus. Det finns dock vissa kriterier som påverkar upplevelsen av en plats som kan påverkas av att en byggnad är hög. Vid höga byggnader ökar vinden och solinflödet försämras (Ng, 2010, s. 57). I varma länder kan det minskade solinflödet ses som en fördel medan det i mer kalla länder ses som en brist. Likaså kan träd och växter i stad påverkas av bristen på sol eller en för hög förtätning (Ng, 2010, s. 124). Jag valde att titta på höga hus då det idag finns en tendens till att bygga höga hus i nya områden såväl som vid förtätande, ett högt hus är en byggnad som är över 50 meter hög. Höga och stora byggnader i en kontext med stora mellanrum, stora gaturum och en överlag storskalig karaktär kan definieras som en speciell typ av områden som jag anser kräver en medveten gestaltning mellan byggnaderna för att skapa en varierad och stimulerande miljö. Hur karaktären och skalan i området är kan visserligen variera beroende på om ett helt område är nybyggt eller om man förtätar med höga byggnader i en befintlig kvartersstruktur. Kvartersstrukturer och i vilken typ av miljö byggnaderna är placerade i påverkar också vad som händer mellan eller direkt bredvid byggnaden. Jag anser att det bör finnas en medvetenhet om på vilket sätt en byggnad möter gatan och hur detta möte kan upplevas. Kanske speciellt vid höga byggnader då en mänsklig skala och variation bör finnas i gatunivå för att skapa en positiv miljö utifrån ett mänskligt perspektiv.

Höjden har ingen betydelse

Vid mitt besök konstaterade jag att jag vid flertalet tillfällen inte upplevde att byggnaderna var så höga som de faktiskt var när jag rörde mig runt dem. Begav jag mig iväg i området kunde jag däremot uppleva höjden av byggnaden. Det var då jag, utan att behöva titta upp, kunde se högre än de första våningarna. Miljöpsykologer såväl som arkitekturteoretiker betonar att kroppen är en viktig referens vid upplevelsen av en plats eller miljö. Vi upplever en miljö utefter vår kropp och dess mått, vilket innebär att vi primärt upplever gatunivån i en byggnad då vi står i byggnadens direkta närhet. Jag kunde vid mina besök konstatera att teorin stämmer väl med empirin. När jag passerad eller rörde mig längs med byggnaden upplevde jag inte av byggnadens höjd, däremot påverkades jag i vissa fall av gatuvåningens skala eller skalan i området som helhet.

Att förmedla platsupplevelser

Mitt resultat redovisas genom foton och text under utställningen. Jag använde text och bild som komplement till varandra för att förtydliga vissa upplevelser. Utifrån den kritik jag mottog från mitt första utställningstillfälle verkade det som att flera kunde skapa en egen upplevelse och tolkning av min dokumenterade upplevelse. Kritik jag fick vid examinationstillfälle 1 var att vissa bilder inte var tillräckligt tydliga men skulle kunna förtydligas genom fler och större anteckningar. Något som åtgärdades inför utställningstillfälle 2.

Fotografierna och filmerna är delsekvenser på en plats vilket kan vara en brist då jag vid mitt besök upplevde flera sekvenser som skapar min helhet. Bilder tar inte upp all dynamik som upplevs vid ett besök men kan ändå vara beskrivande och förklarande i kombination med text och anteckningar.

Den skriftliga beskrivningen gjordes nära besöken men inte på plats och inte heller stunden efter. Beskrivningen utgick från de anteckningar från checklistan som gjordes vid besöken. Då upplevelsen tas in av alla våra sinnen i olika sekvenser och tillsammans skapar en helhetsupplevelse, så är jag medveten om att min skildring av platsen utifrån endast två besök kan bli bristfällig. En upplevelse påverkas av flera faktorer. Det kan bero på om det är mitt första andra eller tredje besök på platsen. Det kan påverkas av vad jag läst på innan samt vilka bilder jag sett. Den finns också upplevelser i olika skeden, innan besöket, under besöket och efter besöket. Föreställningen, min faktiska upplevelse i nuet samt minnet efter. Vissa minnen kan under processen ha förstärkts medan andra minnen som var viktiga vid besöket kan ha minskat.

Jag hade från början bestämt mig för att redovisa resultatet i form av en utställning och arbetade hela tiden med utställningen som målpunkt. Utställningen krävde mer arbete än vad jag förväntat mig och en utmaning var att försöka förstå vad jag kunde förmedla till besökarna. Jag försökte med utställningen skapa en helhetsupplevelse, jag anser att utställningen i sig själv bidrog till upplevelsen då den gav en rumslighet i sig. Det var en utmaning att ha en utställning då jag inte hade någon referensuppsats att utgå från. Jag fick själv försöka forma vilka delar som skulle tillhöra uppsatsen och vilka delar som skulle tillhöra utställningen.

METODREFLEKTION OCH SLUTSATSER

Litteraturstudien som gjordes i det inledande skedet gav flera förtydliganden till hur en miljö eller plats upplevs och varför. Hur en plats upplevs av den enskilda individen är en komplex fråga, två teorier om upplevelsen av en plats är den biologiska och den kulturella förklaringsmodellerna. En grundläggande kunskap är att vi alla upplever platser olika. Vilket innebär att vi utgår från våra grundläggande biologiska behov respektive vår kulturella bakgrund. En del av upplevelsen kommer från den kulturella förklaringsmodellen och förstås, tolkas och värderas olika beroende på bakgrund och utbildning. Platsbesöken var väsentliga i arbetet och det var dessa besök som upplevdes, analyserades och sedan förmedlades i form av en utställning.

Checklistan med punkter för inventering och analys var viktiga för resultatet, jag vet att det kan vara svårt att missa delar i upplevelsen av platser om man inte utgår från en checklista av något slag. Det är lätt att distraheras. Checklistan var ett sätt att tydliggöra upplevelsens olika delar och med det forma en helhet. Notationer gjordes på kartmaterial enligt de analysteorier som presenterades i bakgrunden. Notationerna blev inte en del i utställning 1 men var en del i resultatet att tydliggöra upplevelsen för mig själv, genom att anteckna rumsligheter eller öppna/ slutna fasader så tvingades jag att analysera platsen.

Checklistans olika delar

Lynchs analys var en god början för att identifiera området och byggnaden. Punkterna identifierade också rörelserna runt byggnaden och med det så kunde jag analysera om byggnaden var en knutpunkt i området eller ej. Lynchs del är dock till viss del platt och handlar om markanvändandet. Punkterna från Cullen förtydligade vad jag upplevde i storlek, kontrast och variation. Dessa delar är tydliga att se utan checklista, men med punkter att checka av så upplevde jag att jag blev mer öppen för vad jag såg, hur de påverkade situationen och varför. Punkterna från Gehl tydliggjorde kontakten mellan byggnad och gata, han tar i sina teorier också upp upplevelsen och kontakten mellan gatans ute och byggnadens inne. Dessa delar är intressanta och aktuella på många sätt men sorlades bort på grund av min avgränsning. Utifrån Gehl tittade jag på sol- och vindförhållanden, denna del skulle kunna bli ett helt arbete i sig. Sol- och vindförhållanden får inte glömmas bort när vi är i en period av förtätande med höga byggnader. Men i detta arbete konstaterade jag bara hur platserna som jag besökte påverkades av detta för stunden.

Branzells punkter gav mig mer till upplevelsen i flera dimensioner. Där alla sinnen fick vara delaktiga, även om den visuella delen var den mest påtagliga och den del som främst redovisades i min utställning. Jag formade med denna del de rumsligheter som jag upplevde, vad de bidrog till och hur de upplevdes. Küllers delar var mest svåra och till viss del överflödiga. Jag hade dock beslutat att använda mig av dessa begrepp då de till en viss del är universella beskrivande begrepp av platser. Dessa punkter bidrog till att förtydliga beskrivandet av platserna och var till stor hjälp när jag skrev den beskrivande texten. Flera av begreppen var som jag skrev ovan överflödiga. Jag kan också i efterhand ifrågasätta om flera begrepp var viktiga för min typ av upplevelse. Begreppen under kraftfullhet var mest svåra att använda och jag undrar om de bidrog till så mycket. De andra begreppen var till viss del svåra att använda men bra hjälpmedel för beskrivande av platsen. Flera av dessa punkter användes också då jag analyserade bilderna inför utställningen. Vid det tillfället blev rumsligheten och flera av punkterna mer tredimensionella. Jag märkte att genom att anteckna på bilder så förtydligades rumsligheten och dimensionerna mot att anteckna på karta eller att skriva ned text.

Att undersöka och analysera en plats med hjälp av en checklista är ett bra sätt att försöka förstå miljön. Även om jag i förstudien liksom under mina tidigare studieår läst teorier om hur miljöer ser ut och upplevs så blev det ändå en aha upplevelse av att göra platsbesök. Studiebesök och platsbesök av olika slag är ett bra sätt uppleva miljöer på. Jag ansåg att det var en stor fördel att utgå från en checklista, jag kunde då i strukturerad form uppleva platsen. Att förmedla min kunskap genom en utställning var en utmaning, men en rolig sådan och jag tror och hoppas att jag med detta arbete har utvecklat min förmåga att förmedla resultatet av mina platsbesök.

Att utgå från mig själv

Under hela arbetet brottades jag med begreppet upplevelse och dess generella värde. Då en upplevelse av en plats alltid är subjektiv och helt kopplat till den som besöker platsen och till de minnen och erfarenheter som påverkar personen i fråga så var jag tvungen att börja med att bli medveten om mina egna potentiella tolkningar. Jag reflekterade över mina egna minnen, tidigare kunskaper och erfarenheter för att försöka skapa en objektiv bild av min subjektiva upplevelse. Min upplevelse av London är kopplade till minnen av resor, i detta fall resor till storstäder och tidigare besök i staden. Upplevelsen påverkas också av mina tidigare erfarenheter, kunskaper och intressen. Jag ansåg att det var utmanade att utgå från en upplevelse och än mer svårt att utgå från min upplevelse. På grund av detta var förstudien väsentlig och gav bra och relevanta reflektioner om människans olika upplevelser baserad på både biologiska och kulturella faktorer samt det faktum att vi alltid använder vår egen kropp som referens.

Slutsats

Arbetet övade min förmåga att på ett medvetet sätt undersöka och analysera en miljö. Likaså var det lärorikt att utmana mig själv till att redovisa materialet i form av en utställning.

En slutsats av själva upplevelsen av miljön kring de tre byggnaderna är att jag i den direkta omgivningen vid de höga byggnaderna på det stora hela inte påverkades av att byggnaden var hög. Det som påverkade upplevelse var snarare kontexten samt hur fasaden var utformad, fasadens höjd, visibilitet och inbjudande till aktivitet. En monoton mindre inbjudande miljö gav en mer negativ och otrygg upplevelse av platsen än en öppen miljö. En sluten fasad är lika oinbjudande och ostimulerande oavsett kontext. Jag reflekterade också över att stora glaspartier inte alltid behöver upplevas som spännande fasader utan det helt handlar om vad som händer innanför. Höjden på gatuvåningens fasad, eventuellt skärmtak och skalan på eventuella pelare vid entrén var det som påverkade känslan av storskalighet mest. Ett intressant stadsrum skapas där byggnaderna och gatumiljön interagerar med varandra. Där det kan ske ett harmoniskt möte mellan byggnaden och rummet utanför. En slutsats angående dokumentationen är att en utställning av bilder och text är ett roligt och intresseväckande sätt att redovisa ett examensarbete på och jag tycker att vi inom vår utbildning bör arbeta med detta mer.

Vidare frågeställningar

Nedan redovisas några frågeställningar som jag funnit intressanta under arbetet gång.

Förtätning idag – ställer kommunerna några speciella krav på utemiljön vid höga byggnader?

Under mitt arbete kom jag in kontakt med flera utländska städers tankebanor och riktlinjer gällande att förtäta med höga byggnader, för att på ett så bra sätt som möjligt skapa en god levnadsmiljö i gatunivå. Det skulle vara intressant att undersöka om det finns riktlinjer som detta Sverige, hur kraven ser ut samt hur dessa krav efterföljs.

Hur arbetar stadsplanerarna i Sverige med problematiseringen med höga hus, som exempelvis sol och vind?

I det nordiska klimatet kan höga byggnader påverka klimatet i gatunivå på ett mer negativt sätt än i tex asiatiska länder. Här är vi beorende av sol och vindstilla lägen. Hur ser man på detta problem vid förtätning med höga byggnader? Och finns det bra exempel på detta i Sverige?

Hur upplevs de offentliga platserna inne i en byggnad, som offentliga eller privata, och hur kan man påverka upplevelsen?

Flertalet höga bygggander byggs idag med offentliga rum på högre våningar eller tak, såsom parker och torgytor. Men hur offentliga blir dessa rum?

REFERENSER

- Ankersjö, P. (2014). Per Ankersjö: Klimatsmart att bygga höga hus. *Dagens nyheter*, 30 januari.
- Berglund, K. (2014). Skyskrapor hotar Stockholms egenart. *Svenska Dagbladet*, 24 januari.
- Branzell, A. (1989). *Något om ...: liten skissbok om det upplevda rummet*. Göteborg: Sektionen för arkitektur, Chalmers tekniska högsk.
- Burdett, R. (2015). Cities in numbers how patterns of urban growth change the world. *The Guardian*, 23 november.
- Corbusier, L. (1954). *The modulor: a harmonious measure to the human scale, universally applicable to architecture and mechanics*. 2nd ed. London: Faber and Faber.
- Council of Tall Buildings and Urban Habitat. (u.d.). *CTBUH Height Criteria*. Tillgänglig: <http://ctbuh.org/TallBuildings/HeightStatistics/Criteria/tabid/446/language/en-US/Default.aspx> [23-02-2016]
- Cullen, G. (1971). *The Concise Townscape I. paperback ed., [rev.]*. London: Architectural P.
- Frostling-Henningson, M. (2003). Introspektion, i B. Gustavsson, *Kunskapande metoder - inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur, ss. 167-188.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington DC: Island Press.
- Hedfors, P., Berg, P. G., Florgård, C., Granvik, M., & Bergqvist, D. (2016). Fördela, inte förtäta. *Unt*, 15 februari.
- Hemming, G. (2015). Vi måste bygga centralt, ingen vill bo i utkanterna. *Dagens nyheter*, 16 augusti.
- Hemming, G. (2015). Förtätning kan rätta till misslyckad modernism. *Dagens Nyheter*, 21 augusti
- Hägerhäll, C. M. (2005). Naturen i landskapsupplevelsen och landskapsupplevelsens natur, i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, ss. 209-226.
- Jacobs, J. (2000 [1962]). *The Death and Life of Great American Cities*. London: Pimlico.
- Janssens, J. (2005). Miljösimulering, i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, ss. 193-208.
- Jessica, I. (2011). *Stadens mellanrum : fenomenet, upplevelsen & påverkan på människan*. Alnarp: SLU: Landscape Architecture.
- Küller, R. (1975). *Semantisk miljöbeskrivning (SMB)*.. . Stockholm.
- Küller, R. (2005). Miljöpsykologins uppkomst och utveckling i Sverige, i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi* Lund: Studentlitteratur, ss. 17-34.
- London Town. (2014). *Londons Growing up*. Tillgänglig: <http://www.londontown.com/LondonEvents/Londons-Growing-Up/e4a25/> [24-02-2016]
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Cambridge [Mass.]: M.I.T. Press & Harvard Univ. Press.
- Mattson, I., & Vester, T. (2015). Göteborg fylls med höga hus, men för vem. *Göteborgs Posten*, 12 november.
- Nationalencyklopedin. (u.å.). *Gestaltningpsykologi*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/gestaltpsykologi> [2016-02-22]
- Ng, E. (2010). *Designing High-Density Cities For Social & Environmental Sustainability*. London: Earthscan.
- Nordström, M. (2005). Platsintresset skiftande innebördet för barn under uppväxten, i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, ss. 159-176.
- Skyscrapercenter. (u.å.). *The Shard, The Global Tall Building Database of the CTBUH*. Tillgänglig: <http://skyscrapercenter.com/building/the-shard/451> den [25-02-2016]
- Skyscrapercenter. (u.å.). *One Canada Square, The Global Tall Building Database of the CTBUH*. Tillgänglig: <http://skyscrapercenter.com/building/one-canada-square/1040> den [25-02-2016]
- Sköld, M. (2016). Hus, höga hus och jättehöga hus. *Norrköpings tidning*, 29 februari.
- Sorte, G. J. (2005). Parken för Homo Urbanis - stadsmänniskan, i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi* Lund: Studentlitteratur, ss. 227-244.
- Stähle, A. (2008). Den hållbara staden är både tät och grön. *Svenska Dagbladet*, 21 december.
- Torell, G. (2005). Kognitiva kartor. i M. J. Küller, *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, ss. 177-192.
- Toronto. (2013). *Tall Building design Guidelines*. Toronto: City of Toronto.
- Tuan, Y.-F. (1974). *Topophilia A Study Of Environmental Perception, Attitudes, And Values*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: the perspective of experience*. Minneapolis, Minn: University of Minnesota Press.
- Tuan, Y.-F. (2014). *Dear Colleague*. Tillgänglig: http://www.yifutuan.org/dear_colleague.htm [22-02-2016]
- Westerlund, K. (2014). De rationella argumenten för höga hus är få. *Stockholm Skyline*. Tillgänglig: <http://www.stockholmskyline.se/2014/10/de-rationella-argumenten-for-hoga-hus-ar-fa-2/> [07-03-2016]
- Wikipedia. (2016). *Isle of Dogs*. Tillgänglig: https://en.wikipedia.org/wiki/Isle_of_Dogs den [25-02-2016]
- Wikipedia. (2016). *Pan Peninsula*. Hämtat från https://en.wikipedia.org/wiki/Pan_Peninsula den [25-02-2016]
- Samtliga kartor är hämtade från openstreetmap. OpenStreetMap® är öppen data, gjord tillgänglig under licensen Open Data Commons Open Database License (ODbL) av OpenStreetMap Foundation (OSMF). © OpenStreetMaps bidragsgivare se: openstreetmap.org, opendatacommons.org, och creativecommons.org
- Alla fotografier i arbetet är fotograferat av författaren.